

Pokalbis su tapytoju Povilu Ričardu Vaitiekūnu — p. 3

Apie Elenos Kurklietytės ir Ryszardo Kapuścińskiego knygas — p. 9

Juliaus Kelero ir Rimvydo Stankevičiaus poezija — p. 6, 7

Pasislėpti nuo PP baisiai sunku — p. 10

Bėgiais

JURGA ŽASINAITĖ

Aštrios rodyklės bakstelėjo be penkių septynias.
Per greit.

Gal prieglaudos senasis laikrodinis iš nykulio skubėt pradėjo, o gal kas tyčia jo slaidias kojeles į priekį permetė? Tik kas? Juk skaičiams, kaip ir bevertei prieglaudos žmogėkų būčiai, visi čia abejingi. Kaip sakaliojo vienas ūkininkas: „Geltono šlajaus išperos nelyginant pirktinis pienas – iš jo pats velnias neišrūgs.“

Lygiai septintą Fatima čirptelėjo prieglaudos durim ir nuskaptavo link siauruko bėgių. Nesugalvojo, kur daugiau nueit. Jei tiktai kas, vis prie tų bėgių pažindavo. O šįkart buvo labai kas – įmitusios vienatvės sukaktuvės.

Fatima mėgo veidrodinius bėgius. Jie jos apveidų gymį rodė. Žinojo, kad tik rodė, neatspindėjo, ne veidrodžiai juk buvo. Kai kartą prižiūrėtoją paprašė veidrodžio, ši tškė: „Esi klaidė už mano gyvenimą, kamgi tau veidrodinis? Nužleibus save, štai imsi ir pasveiksi, o man iš ko gyvent reikės?“

Siauruko bėgiais lygiai prieš dešimt metų į geltonais dažais nuteptą prieglaudą Fatimą mirusio vyro brolis atlydėjo. Tuomet jinau kalbėjo ilgais kaip bėgiai sakiniais. Po jais nieko nebuvo. Argi galėtų būti kas po bėgiais? Kaip būna po ledu, po sniegu, po žeme. Bet argi būna?..

Palaidojusi vyrą, Fatima dar tą pačią naktį išsiruosė prie bėgių plauti jo vėlės. Prieš mirtį vyras geinijo. Ji pažadėjo. Pasiėmė tėvuko išskobtą medinę geldą, beržų sulos, neišnešio kūdikio vilnonę kojinaite. Dar iš senos čigonės suodė, kad šitaip reikia mirusiųjų vėlės velėt.

Nelyginant naujagimį spurdančią vėlę numazgojo.

Atlėgo.

Grįžo. Tuščiuos namuos niekas nelaukė.

Vis dėlto laukė. Guodžiot pradėjo. Sukomandavo būtiniausius daiktus pasiimt. Fatima patikėjo: vėlėk į Pimiją dangins. Tais pačiais bėgiais, gyvuliniais vagonais. Už ką? Už tai, kad plovė savo vyro vėlę, už tai, kad liko tuo pačiu vardu (iš Pimijos sugrįžusiai įsakė pasikeist)?

Kaip ir anąsyk, ištikimasis vyro brolis tais pačiais bėgiais Fatimą lydėjo. Į geltonuojančią nelyginant rūgštus svarainis prieglaudą. Posmavo: „Ne Pimija čia, brolien, negaliųjų rojus. Ramu lyg dievnamyje bus.“

Dievu gyvu, anapus bėgių Fatima girdėjo: „Ten Krasnojarske vyšnios kaip sribų kulokai, česnakai aštrūs kaip vaikų mirtis, o kai saulėlydžiai įninka sirpti...“

„Pakaks!“

Fatima atpažino vyro brolio balsą. Ir savo seserį.

Po bėgiais.

Parklupusi klausė: „Kodėl? Juk seserystės ir brolystės jau seniai nebėr. Gal niekad ir nebuvo? Gal tiktai sugalvojome glosnius žodžius? Juk šito esame išmokyti, idant nestaugtumėm neveislinių šunų balsais. Kažkam vis antrinam: dievams, aukoms, ne sau. Mūsų nėra. Patys nepanorėjom būti.“

Tas kelias geležinkelio, iš bėgių klauptų, linkui suskaldytos savės.

Fatima stabteli dykoj stotelėj. Žiemoj. Siauruko pasibaigiam sezon. Netaisyklingam, seniai išbrauktam vietininke.

Ir šiemet kaip kasmet sesuo sesers nei šiapus, nei anapus nesulaukė. Tarsi išaugto palto spūrantys skvernai išviršta žodžiai: „Jeigu tik būtų jos kartu neaugusios...“

Per daug vaikystės.

Fatimos terboj rožinės veršelio odos. Net ir spirgų nebus. Sesuo iširsta, mintuvus paleidžia: „Ūmios tos tavo smegenys kaip veršio odos!“

Du bėgiai, nors siauri, bet tik greta ir niekuomet išvien. Išvien nebūna. Žodžių žaismė. Prie žodžių tiktai šviežios veršio odos. Be jų užtrūksti kaip mužė, kaip kalė...

Pritvinksta lėno laiko smaigoma tyła.

Jeigu tos mintys kartu su bėgiais sutrumpėtų, Fatima dar šįvakar grįžtų atgalios. Fatima mėgsta žodį *atgalios*, jis lyg akuotas į peršią širdį sminga.

Siauruko bėgiai tarsi pajuodusios sijos. Ant jų Fatima veria sunokintą skausmą. Šviežia skerdiena neišstovėjusi per atri. Supykina.

Jau dešimt metų prieglaudoj. Iš jos niekur nebeveža, tik vaurina į ryškiaspalvius skudurus, lyg kokius balandėlius – su papjova, be jos, su nešlifuoti ir šlifuoti ryžiais. Koktu. Tie ryžiai spindi ant cypiančių laukų, ant ledo, ant prieglaudos langų, net Dievas nesigėdi giedroj dienoj sau ant galvos karūną iš perlinių ryžių užsidėt.

Fatimos pagaižą kažkas supranta. Gal „durniais“ besikandžiojanti prižiūrėtoja, gal sudžiovintą apelsino žievę padovanojusi šypla Teklė, gal dešimt metų nesirodęs vyro brolis, gal pasikorusi sesuo, gal net pats Dievas? Fatima netiki – Jo antakiai kaip juodi bėgiai susiraukia.

Petronėlė Gerlikienė. Sopulingoji. 1978

Du bėgiai. Ir dvi virvės. Šitam gyvenime iki glitaus koktumo viskas paprasta. Fatimos tėvas geidė kaip geriau. Atsinešė tuščian barakan dvi virves. Kitur vietos nebuvo. Per ilgį tėvą vaikams reikėjo galukoj rytėt. Tėvas vaikus mylėjo. Dėl jų – virves ant kaklo. Betgi ir virvių padorių nebuvo. Nutrūko. Motina grįžusi nevaityto. Virves į kampa nometė. Tada sesuo pamanė: ją leiną išlaikys. Išlaikė. Argi ne patogu – ne tėvas, tai duktė. Vietą išdykino. Išėjo. Ten daug kitų kitaip nei įprasta išėjo. Apie išėjusius visi žinojo, visi tylėjo, iš duonos trupinių vardus sutrynę, lyg juodą ostiją kas naktį gurdė.

Fatima kaista bėgiais. Toli nunerė. Iš šalčio suriestų sodybų kitokio kvapo dūmai ėmė rukti. Skudriau.

Fatima stabteli, pažvelgia į blandžius bėgius – jos veido nematyt. Vėl mintys darda siauruku atgal į prieglaudą, pirmyn į Pimiją, apsisuka ratu – atgal į Pimiją, pirmyn į prieglaudą. Niekad nestabteli namuos. Namai ne pa-bė-giui.

Namai brangių saldinių popieriukuos susukti, godiems kaimiečiams išdalyti. Pati Fatima juos dalijo. Dar vakar nunešė raudoną apelsiną, penkis kūčiukus ir šešias „Meškas šiaurėje“ kaimelio paštininkei. Manė, kad anūkei atiduos. Bet paštininkė supenėjo savo kiaulei. Neleido vaikui imt, grasydama pirštu, švabėjo:

– Tetulės rankos mulvinos, nieko iš jos burnon neimk!

– O jei tetulei baltas pirštines užmaut?

– Kokias dar pirštines?! Ji gi durna!

– Durna tai mulvina? Dėl to jos rankos ir nebalto? Bet jeigu apsilvils balta suknia ir užsimaus baltutes pirštines – tokias, kokiom Veronika grabe gulėjo, – ar bus tada šviri ir nedurna?

Fatima baltom rankom glosto rūdžių apskėstus bėgius. Dviem bėgiais reikia vaikščioti po du. Su kuo Fatima eis? Su prižiūrėtoja, gal paštininke ar jos anūke, gal vyro nuplauta vėle?

Ji regi, kaip tarp bėgių strikinėja angelas. Ar tikrai jis? Ar gali vėlių plovyklų būti angelų? Visokių – sparnuotų ir besparnių, su ratais ir be jų, su polėkiu, su atmintim, su baltom pirštinių ir trispalviais nagais, laukinių ir naminių, cukrinių, pasenusių, jaunų, su mūzom ir be mūzų, nėščių, samdytų, gyvų ir negyvų. Štai kokia amplitudė plyšta, dūmojant apie angelus! Kai nēr jokių minčių, Fatima kviečias angelus – beribus, imponantiškus, ik sietuvos gilius... Štai ir dabar Fatimos pašauktas virš liūdno žemės sklendžia baltas angelas. Toks, kokį matė tūkstančiai. Gražus jis buvo tūkstančiams, gal kiek netikras, bet gražus. Kaip aklas kūdikėlis. Nuo jo Fatima dieną naktį nesitraukė, globojo lyg nepabaigtą siūti skudurinę lėlę, kad niekur neiširtų. Nelyginant naktis ji piešė mažutėliui antakius, juodus tartum suvilusios žolės anglis. Aguonų raudoniu veidus dabino. Ir vis žiūrėjo, gaudė spindulį, šešėlį akyse, kas rytą vis kitaip pražystančius minkštučių lūpų žiedus. Jie skleidėsi ant pamirštų vabzdžių kapų, tėvais driežiukais smėly migo. Fatima įtikėjo paslaptim – gimties, ištikimybės, prigimties ir meilės. Senaisiais kaip pasaulis paistalais. Be jų nebūtų Gyvatos. Toks jos dukrelės vardas – šiltutis, gyvas it kiaušinis. Iš jo nauja tiesa turėjo išsirit. Tikresnė už garsus, spalvas, žodžius, gyvesnė už gyvenimą. Mažam delniuke lyg kriauklelėj užrakinta atmintis: žuvų, žvėrių, žmonių ir žemės. Pradžių pradžia. Pirma, gal paskutinė?

Kartojasi sudegintos žolės saktmė. Raudonu blyksniu vyzdys plieskia. Jau visą tūkstantmetį taip: ženklai, užuominos ir paukštiškas lesiojimas besėklės žemės. Ta žemė turi vardą, šiluos lakštingalų skardenamą ir mėnesienų godžiai ryjamą. Bedžiaugsmiai lietūs jį iš nuobodulio verkia. Toks išvertas jis tykšta ant plynų laukų, ant didžiojo Puntuko, pakimba Stelmužės šakoj, be rimų ir be ritmų, lyg rausvas apelsinas, pakastas lapkričio šalnos. Jis baugščiai gieda tarp karklynų, kadais savų, dabar kitų. Seniai nesaugo žemės, mat ji tokia maža, ir jam klaiku. O jei ištirps ant kieno delno: kazoko, imperatoriaus, silpnučio kūdikio? Tuomet jau niekas lūpom jo nebesušildys, net į juodžiausią gedulą nesuvynios, neteps medum ant duonos. Jis verkiančių, išėinančių nebepavys, neapkabins ir nenutildys. Sugeltas skaudžios saulės po rudeniniais lapais slėpsis ir pašnibždom maldaus: „Nekirskit kryžiaus: iš eglės ir liepos rauda moterys, iš ažuolo ir uosio – vyrai. Mediniai kryžiai – medžių palaikai, kitais keliais, kitais gyvenimais šnarėję. Mergaičių vėlės lankstė berželius, berniukų – juodalksnius. Aukščiausias lygumų pušis viliokės laumės apžadais kerėjo, margaisiais kaspainiais aprišo, su piemenėliais garbino, šventų pušų juodosios žemės vardą krikštijo, kryželį dėjo, nesigėdijo, nepabėgo, šėlo, vėl pradėjo, vėlės, plyštanti pradžių pradžia ant kryžiaus, bėgių skersinėlio...“

Godo ir Apokalipsė

„Ar tiesa, kad rašoma vis blogiau?“ – jaunujų filologų konkurse uždavė klausimą gabi moksleivė, prisiklausiusi, matyt, senstelėjusių inteligentų verkšlenimų, kad ir saulė anksčiau būvusi skaistesnė, ir laikai lengvesni, ir mergos gražesnės. Net pinkfloydai savajame „High Hopes“ dainuoja, kad žolė jiems būvusi žalesnė jaunystėje. Taip jau yra: praeitį nejučia imi garbinti kaip „aukso amžių“, mat neįtauti pakitusio santykio su buvusiu laiku, aplinka, savimi. Nuo kūdikystės laukiu Apokalipsės, nes visi aplinkui tik ją ir mato. O ir dabar, kai tik patenku į kokį humanitarų bėdojimą – jokių penkmečiu viršytų planų, vien nuosmukis ir degradacija, krizė. Dairausi – o jos kaip nėr, taip nėr. S. Becketas, matyt, bus ją geriausiai supratęs ir paveręs Godo, savo dramos personažu.

Pusbrolis abiturientas turėjo laikyti gimtosios kalbos įskaitą: pasirinko temą apie tai, kad jaunimo ir vyresniųjų kalba skiriasi. Susėdom, aptarėm. Pasakiau, kad žargonizmas tyrėjai renka kaip medžiagą apie kalbos ryšius ir kūrybingumą, o dauguma realijas praradusių žodžių jau palaidoti žodynuose, bet tai ne pati didžiausia tragedija, mat gyva kalba turi kisti. Kitą dieną jis tas tezes išdėstė klasėje. Lituanistė, be abejo, paklaido, sakė – neišlaikysi. Viską perrašėm ta gaida, kad jaunimo kalba yra smerktinas blogis, o gerai buvo tik prie Smetonos, kurio mes nematėm, nes nebuvo tos šėtono išmonės – technikos ir technologijų. Žmonės per metus gaudavo tiek informacijos, kiek dabar apdoroja per dieną, tad prie arklų ar audimo staklių mąstė ir šnekėjo liaudies dainų frazėmis. Ką jūs manot – labai gerai išlaikė. Susimąstykim, kas dedasi mokyklose.

Ne per seniausiai nuėjau į Romualdo Kuncos parodą Juškų galerijoje: buvęs mokytojas. Keista, žvelgiu į jį, o matau Kairiūkštį ir Užsinską; bent jau kontūro atšvaitus. Tie jo svogūnais, buteliai, maldaknygės – kas, atrodo, galėtų būti natūrmorte banaliau. O tik dėl spalvos visa tai. Net perkaitusi elektros viryklė ar krosnies rinkė, ar blikas ant trilitrinio stiklainio – viskas iš lengvai atpažįstamos buitinės aplinkos, kuri čiuopiama su neregiju nuostaba. Koloritas, kuriuo orientuojamasi daiktų prigimtyje. Man jis tikras tapytojas.

Kaip pedagogas R. Kunca buvo beprotiškai įdomus. Visuomet energingas, impulsyvus, daug kalbėdavo apie prancūzų ekspresionistus. Aštuntoje klasėje jis mums pradėjo dėstyti plokštuminę kompoziciją. Kas tai yra, nepasakyčiau ir dabar. Po dvejų metų V. Sližytės auklėjimo buvom tokie tvarkingi, modernizmo nesugadinti, o R. Kunca reikalavo visokių keistenybių – kad spalvos rėkte rėktų ir pan. Pvz., kartą stvėrė vienos mergaitės piešinį ir ėmė teptuku grubiai jį terlioti, sakydamas, kad mes čia per subtilūs, tapybos nesuprantam. Kaip tik buvo kažkokie sunkūs metai, mokykla neturėjo pinigų darbinkams samdytis, todėl vietoj vasaros praktikos dailės skyriuj patys darėmės remontą. Atsimenu, kol dažėm langus (trečias aukštas, dabar keista, kad nenukritau ir neužsimušiau), R. Kunca akimirksniu sukūrė kažkokio tapytojams reikalingo baldo projektą, čia pat iš lentigalių jį sukalė ir pavadino tą savo kūrinį „tumba-lentyra“. Tuomet asocijavau jį su gan šurkščia, mažumėle komiška, tačiau itin smalsia ir gyvastinga menine natūra: šiandien pastebiu, kad pati esu perėmusi nemažai tokios natūros bruožų. Kartais būtų įdomu pamatyti save iš šalies. Taip jaučiuosi, kai žiūriniu senas nuotraukas ar skaitau paauglystės užrašus. Godo iš tikrųjų ten, buvo atėjęs, tik nematėm, varlėnėjom po iliuzijų rūkus.

Po visko dar užsukau į Algio Skačkausko piešinių parodą „Kairėj–dešinėj“, surengtą autoriaus atminimui – kai kur jis lyg tyčia šagaliskas („Šokėjos su arkliu“), kai kur įtartainai pikasiškas („Moterys su jaučiu“). „Pikasiškas“ – tai toks kaip Picasso, iliustravęs Ovidijaus „Metamorfozes“. Na, ir Goyos išleistuvės Vilniaus paveikslų galerijoje – bilietai po litą. Pilna žmonių. Anksčiau nueiti, matyt, tingėjo, laukė paskutinės minutės pasiūlymo – kaip ir aš. Estampuose atpažįsti pasakėčias ir nelabai feministines visuomenės satyras. Tačiau tą atpažįsta kone visi, o štai apie baimės ir vaizduotės sąryšį Goya kalbėjo daug anksčiau už Freudą, tik be teorinių antspaūdų, gravituodamas į iracionalybę kaip piktybių galių įtakos sferą. Įdomiausia, kad vadinamuosius *kapričus* rašė ir Paganini, beveik amžininkas. Grįžusi namo išklausiaus kelis – irgi šiek tiek apie šėtonizma.

Mūsų sąmonę (ypač dar moksleivišką) neabejotinai formuoja klausimai. Anksčiau tokia rubrika eidavo iškart po daktinio straipsnelio apie rašytojo biografiją. Neseniai varčiau 1977 metų V. Galinio ir K. Umbraso „Lietuvių literatūros“ vadovėlį: „Ko galima pasimokyti iš Žemaitės gyvenimo?“ Iš tikrųjų – o ko galima pasimokyti iš mokyklinės demagogijos? Kad jaunimas turi ateiti ir sukritikuoti mus.

GIEDRĖ KAZLAUSKAITĖ

Visi laiškai – žirafos

Hi, akvatorija, rašau neva eiliuotai, nes Poezijos pavasaris, Net Airijoj, kuri susideda iš vieno lango ir keturių sienų. Nėra grindų nei lubų, išbraukiau, jei būtų, nematyčiau visokių Šaknų / viršūnių (nesimato jų, bet sau nusipiešiau ant muilo). Suprantu Joyce'ą, jis čia smirdo sirgdamas ir žvelgdamas į sienas, Viršūnes / šaknis, jei būčiau jis, taip pat iššokčiau Liublianoj Pro vandens grotas, virtęs aukso lydeka. Nes va – sergu. Neskaua nieko, tiktai sienas. Kada nors prie įėjimo į hotel Lentelė skelbs: Čia jau metai laiko gyvena lietuvių poetas. Niekas nėra jo mateš, nes niekad neišeina iš kambario, Minta savo batais. Mes juo didžiuojamės, Jei kada mirtų, iškaltume iš ko nors su visa lovatiese. Ha, akvatorija, čia lovos skraidančios. Nes nežinai, kur Vakare gulės rytą atsikelsi. Gal net Liublianoj virtęs Aukso žirafa. Baigiu apskristi visą Airiją, panašią Į akiniuotas Joyce'o sienas, tarp kurių žodynas uždarytas. Aš juk čia ir esu Joyce'o žodynas, o tu būki jo gramatika. Su tavimi nekas jam šičia buvo, kiek geriau su manimi. Tad jei čia atvažiuosi, jam sakyki sir, sir, gulki lovon Ir būki jam gera. Kaip ir viršūnšaknėms, aukso lydekoms, Guinnesso tušinukams, gebantiems atkimšti butelius, Negebantiems jų užkimšti, tik aprašyti, tad aprašinėk Butelius, aukso bet ką, laminuotus dovilus, savo skr. skr. aidan. aidan. či. či. či. lo. lo. lo. (St. Aidan čia dar vadinasi lėktuvais iš Vln, nenustebk, jei pamatysi dar St. Sigitan ir St. Kestutin. Atsargiai: skliaustai užsidaro.)

Kestutis Navakas

Visi laiškai – žirafos

Labas, žirafuokli, po kokį kosmosą dabar duodiesi, puma tu? Viskas, ką dabar berašyčiau, atsimuša į „Gal raketėm?“ nes šiandien 300 žmonių su manim nori eit žaisti raketėm. Koks žmogus turėtų būti, kuris žino kitam žemyno kampe gyvenančios žirafos kodą, turi karališkojo šermuonėlio stoto seserį, koks žmogus turėtų būti, kuris grįžta namo ir sugeba atsikąsti penkias aštuonkojo kojas, sugeba suvalgyti tris žagrakalytiškus kopūstėlius ir rytdienai pasilieka tris aštuonkojo kojas ir du žagrakalytiškus kopūstėlius. Jei kartais mirsiu iš bado, pasmauk, nes jei tu mirsi iš bado, tikrai pasmaugsiu. Įsivaizdink, nes visiems mirštantiems iš bado prikišu aštuonkojų visur, po aštuonis, ir pasmaugiu, matai, kaip gyvūnus myliu. Koks žmogus turėtų būti, su kuriuo Joyce'ui nekas.

Varnos patinka daug kam, dabar visos varnos apie aštuonkojus, ši savaitgalį buvau Taline, dievaizgin varnažin, kur buvau, bet varnos ant manęs priveikė visko, ko mėgsta priveikti, ant galvos turėjau kokias tris varnas, matai, kaip varnos gyvūnus mėgsta, dabar visos Talino varnos apie mane. Ir visos Airijos sienos apie tave.

Pavasarij mano laiškai, žinutės prikišti vitaminų, varnų ir norisi su visu telefonu praryti arba suvalgyti mano laiškus. Koks žmogus turėtų būti, jei suvalgė mano nuotrauką, kurioje aš sėdžiu ant uolų ir juokiuosi. Koks žmogus turėtų būti, jei sėdi prie vijoklių ir suvalgo lapelį, ant kurio esu priepiešusi visokių vitaminų? Gyvenu gražiai – kaip galima gyventi nelaimingai, kai valgo tavo nuotraukas ir užsigeria vynu ir kai valgo bet ką, ant ko papiešiu, parašau. Ir Romainas Gary, norėdamas užkariauti aštuonmetės Valentinos širdį, valgydavo viską, į ką ji besdavo pirštu – sraigės su visais kiautais, smėlį, ramunių puokštę. Iš didelės meilės jis pasisiūlė suvalgyti ir kaliošą. Tą ir padarė, gražiai pjaustė kaliošą kąsneliais ir valgė. Kol atsidūrė ligoninėje.

Kaip galima gyventi nelaimingai, jei tu taip mali, kad net krenti, brozdiniesi ir kraujuoji, ir kažkas laišosi kaip drakula tavo kraują pamatęs. Visą išleistu.

Varnažin, reikia padaryti kokių projektų literatūriniame gyvenime. Reikia F. Dostojevskio kraują perpilti H. Milleriui, o H. Millerio – F. Dostojevskiui. Reikia S. Parulskio kraują perpilti R. Stankevičiui, o R. Stankevičiaus – S. Parulskiui. Toks projektas dar visiškai nedaug, projekto plėtra tokia –

tau reikia perpilti žirafos kraują, o žirafai – tavo. Toks projektas dar irgi visiškai nedaug. Žiauriai mėgstu žirafas, kurioms perpiltas žmonių kraujas, ypač vogtas. Ir Žiauriai mėgstu žmones, kuriems perpiltas žirafų kraujas, ypač vogtas.

Jei perpiltų tau žirafos kraują, niekada nesirgtum ir nereikėtų gulėti lovoje kaip šaškių *damkei* arba šachmatų žirgų, žirafos kraujo reikia visiems, kurie juo nusipelnė – kad sienų neskaudėtų.

Kadras iš filmo „Aukso karštligė“ (1925)

O tam Taline visi, kas su manim važiavo, apsirgo, peršalo, matosi, kad nė lašo žirafos kraujo jiems neperpilta, tai jie ir neužsideda taip greitai kaip jos. Vaikystėje pusseserė sakė, kad aš mirsiu vėliausiai iš visų, nes blogi žmonės visada ilgai gyvena, o mano sesė mirs anksčiausiai – geri žmonės labai greitai miršta, ir kai dabar visi serga, net tu, o aš nesergu, galvoju, kad tu geras – tu sergi, o aš ir vėl SveikaMarija, ir vėl aš blogoji, ir vėl niekada nemirsiu.

Visada kur nors vykdoma, eidama gatvėmis jaudinuosi, kad nerasiu pinigų, bet taip visada mano kojos pačios pinigų ar kažko eidamos randa. Ir Taline kojos rado fotoaparatai ir kronų.

O Paryžiuj mėnesį gyvendama jaudinausi, kad pinigų gatvėse nerandu, kad dirbti reikia, o norėjau turėti pinigų į valias ir Paryžiuj gyventi, ir kad į darbą nereikėtų, ir tada radau *Payez contre ce chèque* su 1820 eurų, kurį galima išgryninti. Ir išgrynino prancūzas, nors žiūrėjo išsiziojęs, kaip aš čia rasti galėjau, ir spiegoja iš džiaugsmo, kad Paryžiaus gatvės ir mano kojos man džiaugsmo nestojoja. Ir užmigti ilgai negalėjau, nes meilė savo prigimčiai augo kas sekundę. Tada dar tris mėnesius Paryžiuj gyvenau su išsikerooooojusia savimeile, nes kojos vis rasdavo ir rasdavo pinigų, senų prancūziškų knygų ir dar visko. Ir iš viso pats neįtikėčiausias dalykas, kad aš grįžau iš Paryžiaus. Ten galima gyventi į valias.

Tie, kas neranda pinigų, tegul dirba. Tie, kas randa pinigų, tegul ir toliau jų randa, aš jų randu tik todėl, kad makaronus verdu be vandens.

Aš iki kraštutinumų nerimtas žmogus – nesergu, nuolat randu pinigų, mano nuotraukas suvalgo, namie nėra nė vienos vienodos kėdės, čia aštuonkojis pavirsta į trikojį, čia man nori nupirkti naujus batukus ir juos suvalgyti.

Akvilė Kiliūnaitė

Laikantis kanono būti individū yra stebuklas

Su tapytoju **POVILU RIČARDU VAITIEKŪNU** kalbasi Milda Žvirblytė

– *Gimėte 1940-aisiais. Jūsų vaikystė prabėgo Kauno apylinkėse – Vilijampolėje, tuometiniame darbininkų rajone. Šie du biografijos faktai, atrodytų, turėjo lemti daug pragmatiškesnius pasirinkimus gyvenime. Kas lėmė jūsų apsisprendimą tapti dailininku?*

– Tai buvo ne Vilijampolė, o Veršvai – Kauno priemiestis. Naujieji Veršvai, Raudondvario plentas, penktas takas. Tame take, mamos sesers name, aš ir gyvenau, prie pat Generalkos, o už jos – Nemunas. Veršvuose – lankos, žmonės augino karves, kiaules. O tikroji Vilijampolė – arčiau tilto, prie kino teatro „Union“. Tai geto teritorija, ten mano seneliai gyveno. Tik pamenu, kad išvažiavome su vežimu į Babtus pas gimines. Aš buvau 4–5 metų. Karo pabaiga, vokiečiai nešė muilą iš Lietuvos. Atsimenu, pakelėse gulėjo šoviniai, tokie spalvoti, variniai, gražūs. Ir degė gumos fabrikas. Vokiečių metais šalia vienas kito buvo trys fabrikai: „Inkaras“, „Guma“ ir „Degtukai“. Buvo tokia dainuška: „Inkar lokš, „Guma“ sprogs, o „Degtukai“ polką šoks.“ Man, vaikui, liko atmintyje, kad ugnis kyla į viršų statmenai kaip stulpas, atsiremia į dangų ir užlinksta.

Bet turbūt ne dėl to menininku tampama. Vėliau lemia visokios aplinkybės. Turėjo reikšmės tai, kad Kaune veikė meno mokykla. Keturias klases baigiau Veršvų pradžios mokykloje, paskui Kauno vidurinė dailės mokykla. Nei išmaniau, nei žinojau, kas ta kompozicija, kas ta tapyba, man svarbu buvo nupaišyti ir paspalvinti, kaip Stankus [Algimantas Stankevičius – M. Ž.] sako. Toj mokykloj buvo dveji rūmai: teoriniai ir specialybės. Stojau į meno mokyklą – o čia reik mokytis matematikos. Man taip nepatiko, tai aš gerokai pasimuliavau, bet mokytojų, tokių dar smetoninių laikų, dėka buvau išgelbėtas.

Piešti iš mažumės mėgau. Gal tėvas turėjo polinkį piešti. Nes iš fronto atsiųstuose laiškuose, jo užrašų knygelėse buvo daug gražių piešinėkų – gėlynai, saulutės ir net, atsimenu, Vytiš nupieštas buvo. O kas lemia, kad tampa menininku, man iki šiol neaišku. Paskaitysiu savo rašytą tekstą kaip atsakymą į klausimą (čia ir ta aplinka, kurioje augau): „Žali, mėlyni, geltoni, balti su gelsvu, dvokiančiu, lipniu skysčiu buteliai, šviesūs, balti kaulai, dūlantys švariuose laukuose, žemėje, nuslūgę Nemuniui. Nemuno krantai, erdvės, Veršvų, Kaniūkų, Romainių, Vijųkų kapinynai, lankos, sidabriai žolynai, briketai, lentos, švinas, varis, geležis, guma, kaliošai, oda, tabakas, lytys kaip sakramantai, surūdijęs vašelis, išdžiūvusi žuvis, žuvies akis, negyva katė, šuo kablys, rabarbarai, dėlės, Ciejus, Algis, Babybkis, Nagys, Tosikas, Pluska, turgus.“ Kiekvienas miestas turi personažų, keistuolių. Pusiau kvanktelėję pokariniai žmonės, kurie buvo Veršvų koloritas. Tosikas pjovė malkas, vaikščiojo apsijuosęs pjūklą. Babybkis, Ciejus – draugai, su kuriais žaidėm „Duobutę“ ir kitus žaidimus.

Galėjau ir nepiešti paveikslų, bet jau vis tiek buvau menininkas. Aš galvoju, kad žemėje yra daug žmonių menininkų, kurie nenupiešė nė vieno paveikslėlio, nei skulptūros kokios nėra padarė, nei ką. Bet yra daug vadinamųjų menininkų, kurie pripiešė daug paveikslų, daug skulptūrų pridarė, bet jie ne menininkai. Čia yra keisti dalykai, paslaptis.

Veršvuose užaugau, baigiau keturias klases, o paskui – meno mokykla. Draugų atsirado, mokiausi vienoj klasėj su Konstantinu Zubovu, M. K. Čiurlionio anūku, Leopoldu Pakniu. Galų gale susitikau Antaną Martinaitį. Martinaitis – pedagogų vaikas, apsiskaitęs, pas jį ir biblioteką gerą pamaciau, ir rimtų leidinių – Daukanto, Basanavičiaus.

1946 metais nuplaukė visos mano tėvų knygos. Mus apšėmė iki lubų. Pro langą įplaukė valtis. Man buvo 6 metai, atsimenu, per aukštinį žiūrū, – prieš mūsų namą telefono stulpai buvo, – tai lytys atplaukia, prieš stulpus prasižioja ir aplink mūsų namą nuplaukia. O greta, žiūrū, kaimynų namą jau neša lytys. Alfukas sėdi ant stogo ir šaukia: „Ratujcia, ratujcia!“ Kiaulės žviegia. Kas ten darėsi! Ir pamenu, kad atsirado marodierių, kurie puolė į fabrikus, krautuves su valtim grobt visko, į mišką slėpt. O ant kalno po potvynio kloune suguldyti skenduoliai. Ir žmonės ėjo išsirinkti savų.

Tai viena vaikystės dalis. O kita dalis – vasaros visada kaimė, pas mamos seserį Leokadiją Norgelienę, Natalinos miške, kur pilkapiai. Ten jau sūduvių žemės prasideda, Vidzgaikai, Šeštakai. Gelžkelis į Lenkiją. O tada keleiviniai traukiniai nevažiudavo, tik karinis vienas kitas. Adatas dėdavome ant bėgių, kad išpaustų ratai.

Taigi ta vaikystė nieko dar nereikia. Bet vėliau mokykla, žmonės, tokie mokytojai kaip Algirdas Lukštas, Elena Jakutyte, Česlovas Kontrimas turėjo reikšmės, nes nežinia, kur būtume pasukę. Daug mano draugų nuėjo vėjais, o ta mokyklėlė mane lyg ir išgelbėjo. Visą tą laiką lyg angelus sargus turėjau. Tai Juozas Lipas, auklėtojas, kuris atvažiavo į barakus, kur gyvenau, rado ant grindų gulintį ir kopijuojantį Gustavą o Dorė graviūrą. Vis stebėdavau, kaip jie padaro, kad štrichai eina viens šalia kito, taip lygiagrečiai, o aš plunksnele bandau atkartot. Jie, pasirodo, turėjo 6 dantis, kai rėždavo varį, o aš mėginu ranka kopijuot. Juozas Lipas

daug padarė, kad likčiau toj mokykloj. Paskui beliko tik į institutą stot.

Bet aš manau, kad menininku gimstama. Turi reikšmės sąlygos, žmonės, kaip kas kur pasisuka. O šiaip aš – fatalistas, viskas seniai suplanuota, ne mano valioj. Sakė, kad antra gyvenimo pusė bus geresnė. Fakyras toks išbūrė iš delno, kad būsiu muzikantas, bet aš juo taip ir netapau. Fakyras buvo įdomus, smuikėlių nešiojosi ir po karo (tėvas dar nebuvo grįžęs iš fronto) mamai išbūrė, kad tėvas grįš, bet netrukus mirs, žus. Ir kai tėvas jau gulėjo ant lentos pašarvotas, jįsai atėjo, kaip pasakoja, pasimeldė ar kaip, išėjo ir rado jį pasikorusį. Paveiksle „Inkar“ moterys“ yra trys paveikslukai kaip trys dienos: apačioje peizažiukas – lanka, Nemunas, Generalka, viršuje – laivelis, o vidury – šermenys. Nuog šermenų užtiško lašas ant šviesaus peizažo. Tai tas juodulis, matomas ant peizažiuko apačioje. O šiaip tai tik pasakojimai. Jeigu nematyt paveiksle, tai nieko nereikia. Gal liu tik subanalinti pasakodamas.

– *Iki 1977-ųjų gyvenote ir kūrėte Kaune. Svarbus ir su šiuo miestu susijęs Pažaislio periodas, kai 1967–1976 metais gyvenote čia buvusios psichoneurologijos ligoninės patalpose. Papasakokite plačiau apie tuometinį Kauno kultūrinį gyvenimą, apie sovietinių laikų bohema.*

– Kai grįžau iš tarnybos Sovietų armijoje Duobelėje, Latvijoje, nebuvau Dailininkų sąjungos narys, tai negalėjau net dažų nusipirkti. Be to, paskyrimas dar buvo. Po instituto paskyrė mane į Vilkiją mokytojaut Petro Cvirkos vidurinėje mokykloje. Gal pusmetį padirbau ir – į armiją. O buvo tokia tvarka, kad po armijos esi laisvas, gali eit kur tik nori. Puikiai žinojau, kad aš į tą mokyklą negrįšiu. Ir direktorius taip sakė: „Žinau, kad tu pas mus nedirbsi.“

Ko labiausiai nekenčiau – tai mokytojo darbo, o atsitiko taip, kad visą gyvenimą teko mokytojaut. Likimas. Bet vėliau nutariau, kad tai vienintelė išeitis. Dailės mokytojais mokyklose, muziejuose ir tokiose visokiose įstaigose turi geriausi menininkai dirbti. Ir minimalus pragyvenimo šaltinis, ir laisvu laiku gali daryti kažką savo. Dar ir savotiška savigny.

Kai grįžau iš armijos, mėginau į Dailininkų sąjungą stot. Prieš tai kažkur su Martinaičiu pažįstamą dirbom. Bet apie tai sužinojo sąjungoj. Žinau, kad mano dokumentus iškart į šiuokšlių dėžę išmetė. Nepriėmė į tą sąjungą. Atidavėm duoklę kolchozams, stendus su Unte darėm, darbų juk jokių neturėjom. Bet vėl likimas! Atėjo Donatas Valatka, toks tapytojas, kuris buvo prie valdžios, ir sako: „Ar nenorėtum dirbt Kauno Stepo Žuko taikomosios dailės technikumė?“ Kaip čia nenorėsi. Buvo 1967-ieji. Nuėjau į technikumą, ten padirbau neilgai, ir vėl Valatka prisistato ir sako: „Gal nori į Pažaislį, gausi dirbtuvę, dar lysvę kokią turėsi, obuolių pilna?“ Kur čia nenorėsi. Persikraustėm kartu su žmona Birute į Pažaislį. O į Pažaislį kaip tik buvo pervežtas Kalvarijos beprotnamis. Tai ten radom pažįstamų tarnautojų, kurie liko ten dirbti. Ligoninę iškėlė. Kai atėjau dirbt į Pažaislį, gavau vyr. mokslinio bendradarbio etatą. Pilna tuščių palatų. Puišios dirbtuvės. Vasarą gerai, o šiaip tai ten patalpos buvo nešildomos, žiemą šalta. Pasikviečiau Martinaitį, vėliau įsikūrė Laima Drazdauskaitė, Osvaldas Jablonskis. Algimantas Stankevičius tik epizodiškai apsilankydavo.

Daug žmonių į Pažaislį užklydavo. Aplinka ten buvo gera. Dirbt buvo galima, bet nebuvo iš ko. Todėl ėnikau į popierius. Gal būčiau ir netapęs tų temperų, akvarelių, daugiau aliejumi būčiau dirbęs. Nebuvo nei dažų, nei drobių. Ir pigiau visgi tas popierius, ir naikint lengviau. O iš dešimt jeigu viena ar dvi temperos ar akvarelės lieka – tai labai gerai. Su aliejum sunkiau. Iš Pažaislio mažai aliejinių darbų liko. Kas buvo, tai kažkur išsibarstė. Nebeįmanoma surinkti.

Žmonių, bičiulių apsilankydavo Pažaislyje. Atsimenu, buvo naujametinis suėjimas. Aš per visą sieną ant popieriaus nupiešiau Pieterio Bruegelio akluosius. Tada atvažiavo Petras Repšys, Andrius Gudaitis, Antano Gudaičio sūnus, Arvydas Šaltenis, Kęstutis Paliokas. Untė buvo. Paliokas atėjo tylėdamas. Jis juk ne tapytojas, jis muzikantas smuikininkas, pas Bekerį, Algimanto Švėgždos uošvį, mokėsi grot. Bet jo liga sutrukdė tapti smuikininku, o jis man tikras Paganinis atrodė. Atėjo, tylėdamas išsitraukė smuikėlį ir kiekvieną veidą tų Bruegelio aklujų sugrojo žiūrėdamas. Tokie epizodai iš Pažaislio.

Paskui pakvietė mane dirbti į Kauno vaikų dailės mokyklą. Tai aš Pažaislį ir palikau. 1970-aisiais, atrodo, dirbau ir

mokykloj, ir Pažaisly. Po manęs į Pažaislį atėjo Stasys Meškauskas. Galėjau ir aš likt, bet jei norėjai vedėju būt, reikėjo stoti į partiją, o aš nenorėjau. Tai nuėjau į mokyklėlę dirbt.

Man vis kažkas pagalbsti, kažkas padeda, kažkur stumteli. Kauną palikau. Išsiskyrimas su Kaunu buvo liūdnokas ta prasme, kad Untė liko. Mes buvom tokie neaperskiriami bičiuliai. Martinaitis Kaune liko vienas. Bet tuščios vietos nebūna gyvenime. Netrukus ten atsirado ir Jankauskas-Kampas, ir Arūnas Vaitkūnas, ir Martinaitis buvo. Trys galingi tapytojai, man regis, patys geriausi. Kažkada, kai buvau atvažiavęs į Kauną, kažkas man parodė Kampą, stovintį kampe. Pažiūrėjau kaip į save anais laikais... Mintyse pagalvoju: bėk iš čia. Ir netrukus išgirdau, kad mirė Kampas. Ir Vaitkūno toks likimas, ir Martinaičio. Aš nežinau, kas mane stumtelėjo iš to Kauno pabėgt. Nežinau.

Kraupi aplinka ten buvo. Jokios bohemos. Buvo artimų žmonių, tokių lagerinių, kaip Antanas Cibulskis, grįžęs iš sibirų (kartu su Antanu Miškiniu). Valys Drazdauskas, vertėjas, išvertęs Vinogradovo „Tris laiko spalvas“ ir Thomo Manno „Mirtį Venecijoje“. Šios dvi knygos tuo metu man buvo svarbios. Man šie vertimai buvo kaip estetikos vadovėliai. Viena įdomesnių knygų – Antano Miškinio išversti Whitmano „Žolės lapai“. Baltosios eilės visus mus poetais padarė. Apie 1958-uosius mūsų karta skaitė šią lektūrą instituto bendrabuty, net leidom poezijos sienlaikraštį, rengėm poezijos vakarus. O Antanas Cibulskis irgi rašė poeziją, bet aš net nežinojau, nes neišsiduodavo. Jis jau

buvo mokyta. Cibulskio knyga išėjo po jo mirties, jo bičiuliai išleido „Nemuno“ redakcijoje. Valys Drazdauskas papasakojo, kaip jis su Solženicynu kartu buvo lagery. Iš tokių bendravimų daug ką jautėm ir supratom. Tuo laiku mes visi supratom, kad mūsų mirtis guli tarp mūsų žandikaulių.

– *Minėjote, kad mėgote pasakas, Basanavičiaus užrašytas, skaitėte Daukanto raštus. Kokia dar literatūra sovietmečiu pakliūdavo į jūsų ir jūsų bičiulių rankas, ar ji turėjo įtakos kūrybai?*

– Be abejo, turėjo reikšmės. Tai ir istorija, baltarusio Vladimiro Pašutos knygos, kurias pirmas nustvėriau kažkur. Be to, daug geros rusiškos literatūros gaudavom: Mandelštamas, Achmatova, Cvetajeva, Pasternakas, Bulgakovas ir kiti. Nežinau, ar jie formavo mano kūrybą. Tai buvo bendras humanitarinis išsilavinimas, kurio negavau nei mokykloje, nei institute.

Ką galėjo mūsų mokytojai įteigti, pasakodami apie graikų meną per dailės istoriją? Jau vėliau nuvažiuoju į Turkiją ir randu ten visą graikų meną. Man dabar abejonė kyla, kad galbūt netgi geografiškai nežinojom, kur jis yra. Arba pasakoja dėstytojas apie lietuvių liaudies meną, apie Meškuičių kryžių kalną. Kaip tik tais metais su Martinaičiu pėsti nukeliavom pas Repšį į Šiaulius, iš ten į Meškuičius prie Kryžių kalno. Ir radom čigonų taborą, einantį keliais aplink Kryžių kalną ir vaikus plakantį rykštėmis, kad taip pat eitų. Net nesusigaudėm, kas ten vyksta. O kalnas – tai stebuklai, kokie kryžiai! Gal ir laiko patina, ir jų konfigūracija, ir jų sukritimas, ir jų pasvirimas. Viskas. Tik reikėjo stiklo gaubto. Man atrodė, kad ten vien Svirskio kryžiai. Nežinau, ar iš viso buvo Svirskio kryžių. Bet toks įspūdingas tas senasis kalnas buvo! Gero liaudies meno ansamblis, kuriam reikėjo tik stiklo stogo. Uždengt ir būtų paminklas. Prie naujojo net nebuvau nuvažiavęs. Bet ką aš norėjau pasakyt: po tos vasaros, kai grįžom į mokslus, dėstytojas pasakoja apie Kryžių kalną, rodo skaidres ir sako: „Čia kalnelis iš kitos pusės.“ O aš sakau, kad jau nėra to kalnelio, kad nušlavė buldozeris tą Kryžių kalną.

Mudu su Martinaičiu keliaudami kapinėse rasdavome dievukų. Tai kapinių dienos buvo tokios: viską juk degino ir naikino. O moterėlės kaimuose teisingai sakydavo: reik sudėgint, negalima jų išteriot, išnešiot. Atsimenu, Panemuninkėliuose prie Punios iškaulijom, kad nedegintų, parsinešėm tų dievukų. Atidavėm muziejun. Jisai savo dievukų kolekciją ir aš savo. Dabar gailiuosi, kad atidaviau. Mums sumokėjo kaip už ekspedicijas – po 3 rublius, atrodė.

Povilas Ričardas Vaitiekūnas. Autoportretas. 2001

Bėgiais

Atkelta iš p. 1

Baltajam angelui liepta atgyt. Tegū verčiau sau vaikšto nuplikusiais sparnais (kažin kodėl auksiniais jie nevirto). Kažkas juos nusipjauš, lipins dirbtines plunksnas. Skris. Auksinis angelas stovės šventoriuj, ant išopėjusių nuo sąžinės gimtosios žemės vidurių. Sapnuos gyvenimu išvirstančius sapnus. Sapnai – istorija, sapnai – garbinga praeitis, sapnai – auksinis angelas su sąžine plika – ji vietoj nupjautų sparnų nepamėta užaugo, nelaistoma sudygo, žolės degėsiuos šaukia.

Dygiu šauksmu ilgieji bėgiai patepti. Blizgiam gyvenimui riedėt pro aukso, dramblio kaulo bokštus.

Fatima mena: jos motinos sušalęs kūnas šalia gulago penkias dienas kauline statula stovėjo. Tada ji sužinojo, kad žmonės būna ir geri. Kad pro kreivus, lygius, sukąstus káltus jie moka dovanoti šypsena. O dovanotam arkliui, kaip žinoma, į žiomenis nežiūrima.

Šiaurės pašvaistė? Kur ji? Krasnojarske? Lietuvoje? Apšviečia sniego senius, ant jų galvų iš geltonų popiergalių susuktos kūginės karūnos. Taip lietuviai gelbėjosi nuo skerdiško šalčio. Laba Dieve, kad „staroveriai“ pagailėjo – ką tik išstremus rusiškais popiergaliais sušildė. Tąsyk jie buvo kaitresni už Lietuvos paliktą pirtį.

Gerai, kad žmonės būna ir geri. Kad šypsosi. Kaip paštininkė, kaip jos anukė. Fatima matė: mažoji lipdė tokius pat kaip Pimijoj gyvasniegius senius. Tik jų kepurės buvo iš

„Meškos šiaurėje“ blizgučių.

Girdėjo, kaip mergaitė klausė:

– Bobut, kodėl sakai, kad Fatima durna?

Nežino paštininkė. Iš akių mušas, tačiau anūkei tinkamo atsakymo nežino. Sau žino: ta bėgių boba neturi iš anksto temų paruoštų. Nei apie orą, nei apie norą, nei apie moną. O kaip be temų? Be temų tik nepilno raugo.

Bėgiais.

Fatima spunkso į dvi sukežusios trobos akis – sargius žalčio vyzdžius kinivarpu suėstais, užmerktais medžio vokais. Prie keturių ilgų akių, prie begalinių bėgių – ant amžiniųjų pjaunanti akistata. Juk nieko naujo. Ne pirmą sykį remžia. Pro daugiabučio langus šnorių peršiau – dygiom, lyg šalto skliauto žvaigždės neoninėm akim. Lygiai taip pat kaip pirmą naktį Pimijoj.

Pasikartojimai, lyg bėgių klaupatai. Gyvenimui išmelst.

Fatima meldžia. Kaip tąsyk išmesta iš darbo banke. Dėl nesuprantamos jai priežasties – nereprezentatyvios išvaizdos. Ją pakeitė reprezentatyvi – pertįsėlė balksnė, tarsi iš pasakos nužengusi auksažvaigždė. Direktorius Fatimai suopė: „Toksai dabar gyvenimas – rivalizacija ir konkurencija; jauni, liekni ir gražūs daug paklausesni.“ Tai taręs, suspitrėjo akimis, dar sykį dūrė: „Jaunesnė netapsi, bet lieknesnė gali. Žinau tokią dietą: ką sukūsi skrandin, išvemk.“

Fatima jį suprato. Ir paskutinius pabertus žodžius: „Kitos dietos tavo kategorijai nėra.“ Neaišku buvo tik dėl kategorijos. Anksčiau priklausė buožžems, liaudies priešams, o kam dabar? Nereprezentatyviems?..

Toli nueita. Vis tais pačiais sieksniniais bėgiais, jų aukštais klaupatais: iš ežeringo dvaro Pimijon, gimtuos miesto

nieko nepervaziuosiu.“ Tik epizodas, bet gyvenime tokie dalykai svarbesni galbūt už kokią meną pamoka. Dabar aš tik pasakaju, o matytum to žmogaus veidą, akis. Tas vizualinis pasaulis yra galingas. Ir jei žmogus nemato, tai nieko nepadarysi.

Antanas Ramonas man užrašė: „Nedaug žemėje laimingųjų, kuriems užtenka gyventi, žiūrėti... ir matyti.“ Žiūrėti neužtenka, dar reik ir matyti. Gudaitis puikiai viską matė, ne viską galėjo pasakyt galbūt. Bet viską puikiai suprasdavom. Einu kartą per aikštę prie Katedros, susitinku profesorių, kažką šnekamės, o jis pabaigoj sako: „Žinau ką, Vaitiekūnai, galvok, su kuo geri. Mačiau, kokioj kompanijoj sėdi.“ Tai pamokos! Tapybos pamokos! Jis daugiau žinojo už mus.

Gudaitis puikiai išmanė meno filosofiją. Ir nemokė meno apskritai, jis mokė mus tapybos. Pats būdamas geras menininkas, puikiai suprato meno formų kaitą, neigimą.

Mene visų pirma yra hierarchija. Kaip Keliuotis surūšiavo visus Lietuvos dailininkus, tai iki šių dienų, mano požiūriu, niekas nepasiekė. Ir Gudaitis turėjo gražių nuomonių apie tai. Pasak jo, nesvarbu talento dydis, gamtos ar Dievo dovana, bet svarbu, ką žmogus su juo daro, kam jį naudoja. Kitas ir su mažesniu talentu daug gero padaro. Be to, čia yra žmogaus vidiniai dalykai, vidinis poreikis. Aš prisimenu daug gabių mokinių, kurie neturėjo to vidinio poreikio, jiems net nereikėjo. Baigė mokslius ir dingo, meninėj kūryboj nesireiškia. Arba nuėjo į meno amato sritį, arba dirba administracinį darbą. Ir tai gerai.

Dievas davė ar žmogus atrado visokias „mieras“ ir svoriui, ir storiui, ir greičiui, radiacijai, šilumai, termometrui visokias. O menui matuot nedavė. Bet žmogus nebūtų žmogus. Žmogus rafinuotas sutvėrimas, jis sugalvojo meną matuot pinigais. Jei pinigais matuosi meną, kaip čia bus? Nėra kaip išmatuot.

Gudaitis puikiai nupasakodavo, kaip žiūrėt į paveikslą: „Ateini ir iš pradžių dar nežinai, kieno darbas, nei sužeto, nei kas nutapyta, bet tave veikia. Nežinai dar kas, matai, kaip suręsta struktūra, spalvinė gama, ir visa tai užvaldo. Tik priešę pamatai, kad tai Tintoretto ar dar koks nors. Pas-kui gali ir sužetą tyrinėti.“

Siužetas yra tik formos dalis. Tai tas žiūrėjimas ir patvirtina, kad dar nežinai, kas ten, o jau veikia. Matyti reikia. Žiūrėti neužtenka.

– Norėčiau sužinoti, kaip vertinate kitų arsininkų kūrybą – Antano Samuolio, Viktoro Vizgirdos?

– Samuolis apdovanotas didžiausia gamtos dovana. Gal iki galo savęs nerealizavo, per anksti mirė. Jis neturėjo gali-mybės, bet kaip talentas jis iš jų didžiausias savo pasaulio pajauta. Man jis didžiausias. O Gudaitis – tai stebuklas, kad jam nereikėjo išvažiuot ar būt išstremtam. Aš net tuos emigrantus, t. y. Vizgirdą ir kitus, vadinu tremtiniais, o ne pabėgėliais. Gudaitis, čia likęs, sukūrė gerų kūrinių – pameni „Akrobatą“ arba „Sūnų paklydėlį“, kuris dabar yra Liudviko muziejuje Vokietijoje, o čia, Lietuvoje, liko tik jo šešėlis. O Vizgirda išvažiuavęs, toks talentingas menininkas, lygiavertis Gudaičiui, jau nebeįdarė tokio lygio darbų. Man taip atrodo. Visų, kurie išvažiuavo, šaknys nukirstos, ir nežinau, kaip jie ten vertėsi, gal materialiai ir gyveno gerėliau. Vizgirda fabrikuose dirbo. Bet, kaip aš sakau, dingo ryšys su žeme, su vieta. Kai taip atsitinka, sušluboja visas.

– Jūsų individualumas tapyboje reiškiasi per spalvą – itin jautrūs spalviniai santykiai, kuriuos diktuoja gamta ir kurie būdingi tik jums vienam. Nors jūsų tapyba turi ekspre-

barakuos, skalsian gyveniman, į užtarnautą prieglaudą... Ant Fatimos gunkslėto kūno lyg išgalasta geležtė prigunda juodo atlaso suknelė. Su ja Fatima tik ant bėgių ir į šermenis. Per dešimt metų daugiau nei dešimt šermenų. Anos ir šitos pusės skaičiai niekad nesutinka. Ne taip kaip žmonės. Tiesa, ir jie nūnai išdrįsta susieiti tik per šermenis. Ar bijo ko? Vieni kitų? Ilgų kaip bėgiai vyzdžių. Todėl ir skuba merkt nabašninkams akis, užkalt numirusių trobų akylus langus, kad tik stiklu į stiklą nesitrenktų. Kaip maro, bado bijo aštrių duženų.

Lipnių voratinklų diena. Tūžmingo vėjo šuorai žilas gijas ant spoksančio dangun riešutmedžio lyg sudraskytą žuvų tinklą karsto. Graži gimtoji žemė, kai jos negnaibo žmogiškas liūdesys, kančia, viltis ar Majos šyde paslėptas klastingas džiaugsmas. Ji apimli, jos daug, per didelė beždžiams gyvuliams, žmonėms, dievams, bet per maža sparnuotam laumžirgii.

Dvidešimt keturias valandas gyvena laumžirgis, o žmonės – milijonus. Tik kiek iš jų tikrų?

Fatima driukia bėgiais. Užmigusių akimis paglosto seno paukščio gūžtą senvagėj. Ten strazdas neperi. Šiais metais jis jau niekur nebeskris. Priglus prie žemės, vėju užsiklos, pavasari sugrįžiantiems vietelę šildys. Išguitas nesuklyks, sparnus suglaus, lyg elgeta žingsniu. Nepyks. Koplytstulpin snapu įsmigs. Pakils. Virš kupolo giedos.

Fatimai motina paliko savo baltą balsą. Susuko į gimtios kraujū paženklintas drobes ir liepė po pagalve pasidėt. Ji tas drobes palaidojo vabzdžių kapuos. Vabzdžių kapai išnyko – balsas liko. Dabar jis griūva kiklopiškąja lavina ir teka bėgiais – kaulėtom Kristaus kojom. Iš žemės. Gal dangun?

Laikantis kanono būti individu yra stebuklas

Atkelta iš p. 3

– Svarbi asmenybė jūsų biografijoje yra Antanas Gudaitis – ir kaip tapytojas, ir kaip pedagogas. Gudaitis turėjo įtakos jūsų, kaip tapytojo, formavimuisi. Esate vienas stipriausių jo mokinių, perėmęs iš Gudaičio ne tapybos manierą, o supratęs jo tapybos esmę.

– Baigus Kauno meno mokyklą vieni juokai man buvo tuos instituto egzaminus laikyti. Tapiau lesiruotėm, kad net modelio ausys persišvietė. Įstojau. Pirmam kurse buvau pas Vincentą Gečą. Viskas sėkmingai kļojosi. Galvojau, kad viską galiu padaryt. Po pirmo kurso, 1959 metų vasarą, išvažiuoju į praktiką į Riešę, į Gulbinus. O praktikoj buvo Gudaitis. Pastatė gamtoj modelį, gražią panelę, ir tapykite. Mes po meno mokyklų mandri, viską sugebam, tokie impresionistai, gražiai piešiam. Prieina Gudaitis ir pirmi žodžiai: „Iti tararai, iš kur ta akademinė zakalka, a?“ Taip išrėžė. Sutrikau, nežinau, kas čia atsitiko.

Po truputį, po truputį ta praktika su Gudaičiu, paskui – antras kursas, visokio plauko mokytojų buvo. Ir po antro kurso reikėjo rinktis, kas eis į monumentaliąją tapybą, kas kitur. Galvojau, kad jei nepateksiu pas Gudaitį, reiks eit į teatro dekoraciją ar freską-mozaiką. Pas Dilką nenorėjau. Kaip tik mes keturi likome pas Gudaitį: Martinaitis, aš, Vasiljevaitė ir Steponavičius. Nuo trečio kurso su Gudaičiu bendravom iki pabaigos.

Esu rašęs apie Gudaitį. Nors galėčiau pridėt dar kai ką. Be meno, yra ir gyvenimas. Gudaitis puikiai skyrė pedagogiką ir meninę kūrybą. Nereik painiot tų dalykų. Mes – studentai, o jam tai suniausiai laikai. Šiaip ar taip, aš manau, kad, nors buvo stalininiai, sovietiniai laikai, Gudaitis išgyveno dar ir renesansą.

Martinaitis man rašė į kariuomenę vienam laiške (1965 metais, rodos): „Šventė! Atsidaro Gudaičio paroda. Kaip Ilja Erenburgas Picasso parodos laukė 100 metų, tai mes tokios parodos kaip Gudaičio 1000 metų laukėm. Senis didelis, labai didelis menininkas, išskyrus „Žemės dalijimą“, kitų nesąmonių parodoje nėra.“

Žinoma visa ta istorija, kaip jam klostėsi, kaip jį linčia-vo. Ir maskvėnai, ir komisijos visokios. Ir čia tas Chruščiovo „atšilimas“.

Gudaičio autoritetas mus veikė. Bet niekada profesorius Gudaitis nesileido į familiarumą su studentais, niekada nemokė to, ką pats darė, jis sugebėdavo atskleisti visą meno vystymosi procesą. Atsimenu, kaip jis sakydavo: „Žiūrėk daugiau į Cézanne'ą, iš jo mokysis dar 50 metų.“

Kas jį suprato, turėjo tvirtą pagrindą po kojom. Jis stebėdavosi, jis žavėdavosi, mokėjo džiaugtis kitų atradimais. Žmogus, kuris pats daro kažką, niekam nepavydi.

O diplominį darbą tapant daug nesėkmių buvo. Pas Gudaitį tapiau figūrinių paveikslą, trejus metus Klaipėdoj su žvejais bendravau. Tokių žmonių sutikdavau ir be butelio neapsieidavo. Bet įdomumo tai daug. Susitinki žmogų, o jis tau sako: „Aš gi tai vairotojas, visą gyvenimą su mašiom.“ Iki ašarų gaudulio pasakoja. „Bet aš negalėjau važinėti.“ Tai kodėl, sakau. Tai sako: „Vaiką pervaziavau ir aš nekaltas buvau. Tai tada atėjau ant laivo dirbt. Čia tai bent

sionizmo krypties bruožų, iš esmės esate realistas. Gamta, tikrovė ir diktuoja spalvų santykius, ir pasiūlo simboliką, metaforas, antropomorfinę vaizdavimą. Be to, jūsų tapyba ir šiandien mažai pasikeitusi. Kokia, jūsų manymu, buvo tokios tapybos misija sovietmečiu ir kokia dabar?

– Individualumas man svarbus, bet taip pat svarbu, kad tas individualumas netaptų savireikšmis. Kanone būti induvidu – tai yra stebuklas.

Šalia Gudaičio kitas mano mokytojas yra gamta. Gamta mama. Aš, kaip sakau, esu XIX amžiaus tapytojas. Man Millet, Corot patiko ir dabar patinka. Mane žavėjo ir dabar žavi Barbizono mokykla. Juolab kad turėjau reikalų su pedagogika, tai šie dalykai buvo reikšmingi gal ne tiek tiesiogiai mano kūrybai, kiek dabar su vaikais.

Einu su vaikais per rugių lauką, o vaikai sako: rugiai kaip van Gogho. Tai aš taip supykstu! Jau kai savo akim nemato, tai ką padarysi. Collingwoodas teigė, kad pasiektoji tobulybė mene nelavina ir negrynina būsimų kartų skonio, o jį tik gadina. Kaip suprast tokį dalyką kaip pasiektoji tobulybė mene? Menas yra gyvas procesas, tu šiandien gyvenai – ir tai brangiau už viską. Pats savo akimis turi pamatyti, pats turi gyvent.

Gudaitis mane pavadino mistiniu realistu. Aš nesikratau šio žodžio. Net abstrakcija man yra realizmas. Negalima atsekti dėsningumų jų atsiradimo istorijoje. Vienintelė meno filosofija tai gali apčiuopti. Pavyzdžiui, tas šviesus paveikslas „Laivelis“. Nutapiau jį 1966-aisiais. Ir po daugelio metų nusipirkau aštuonis tomus „Mastera iskusstva ob iskusstve“, kuriuose patys menininkai kalba apie meną. Atsiverčiu vieną tomą ir matau Klee akvarelę „Geltonas namas“, sukurta 1912 metais. Tokia pati kompozicija kaip mano tame darbelyje. Ir namas kampe, ir figūrėlės. Aš jo gyvenime nebuvau matęs. Net nežinojau Klee tada. Bet taip jau atsitinka, įdomūs tokie dalykai. Aš gi iš gamtos nusipiešiau, aš taip gyvenau. 1970-aisiais buvo pirma mano parodėlė Kaune ir atsimenu, kaip Buračas kritikavo paveikslą, kad jame neteisingai figūros atspindys vandeny pavaizduotas. Tai koks aš realistas?

O kokia apskritai tapybos misija? Galiu cituot gražius žodžius: „Vis naujai gimti, papildyt pasaulio turinį, jo esmę ir harmoniją.“ Bet tai tik žodžiai. Kai pažiūriu į Stankaus tapybą, tai man aiški misija. Koks paveikslas! Širdį plėšo! Kokia misija apskritai meno, ką jis čia veikia, kodėl žmogui jo reikia?

Galiu sakyti, kad tapyba man mieliausias darbas. Bet kartu galiu pasakyt, kad nėra nieko šlykštesnio už tapybą. Kai sulimpa tarpupirščiai, kai supjaustai kokius tris darbus. Kai vieną padarai, kuris iš dalies tave tenkina, tai paskui – toks kritimas. Nieko negali padaryti, kol vėl užauga šašas. O metodas irgi nieko nepaaiškina. Kiekvienam žmogui vis kitaip. Kitas gali eit kaip į darbą ir tapyti kasdien, aš taip negaliu. Čia ne malkų pjovimas. Metodas, būdas, kaip pasiekti vieną ar kitą tikslą, yra vis kitoks, bet jis visai nepaaiškina kūrinio gerumo ar blogumo, jo sveikumo, kaip aš sakau. Žmonės ieško lengvesnių būdų, kaip tai atlikti. Pamatai kokią nors dalyką ir jis tave persekioja, ilgai ir nykiai persekioja, ir negali atsikratyti. Tada mėgini kažką padaryti. „Meno kūrinio forma, man regis, tiesiogiai susijusi su siela“, – cituoju Ralpho Waldo Emersono žodžius. Aš tuo neabejoju. Kitaip paveikslas yra besielis, tuščias.

SIGITAS GEDA

Dainos, kurių išmokė motina

2007 metai

Blogo žmonių elgsena –

„Rūkas virš slėnių“ (R. Gr.)

Su pertrūkiais, ilgesniais ir trumpesniais, baigiau skaityti šį romaną. Geriausia – pabaiga. Nežinau, ar tada (2006) autorius jau buvo parašęs, bet ausis tai išūžė daug kam.

Dėl ko?

Kad geriau suvoktume, reikia pacituoti:

Ir tada, kaip susitarę, kartu obelų žieduose sučiulbo, sučirškė, sušvilpė visi Vyniauto varnėnai, o pats Vyniautas tebesėdėjo kaip vakar vakare ant savojo suolo, prisispaudęs nugara prie atkaltės, tik į jo galvą ligi pat koto buvo įkirstas virtuvės kirvelis. Ant to koto galo tupėjo vienas varnėnas ir čiulbėjo, pražiojęs snapelį tiesiai į patekėjusios saulės spindulį. Obelyje, matyt, jam tą spindulį užstojo žiedai. Spurdėjo visas, virpino sparnelius, tai atrodydamas mėlynai juodas, tai kaip juodai mėlynas, visas apimtas neapsakomo džiaugsmo: į jo šviesiai raudoną pražiotą snapelio vidų saulės spindulys švietė tiesiai, ten viduje jam kažką virpindamas, o gal tįso iš ten atgal į saulę kaip koks plonytis aukšinis siūlas, ir todėl atrodė taip gražu.

(Kas čia gražaus? Ogi sąsaja neteisingai nukirsto seno žmogaus ir giesmės, siūlo, kuris suriša negyvėlį su Saule ir Visata.)

Išvada peršasi maždaug tokia: teisingai gyvenantys žmonės anksčiau ar vėliau pralaimi. Jais pasinaudoja neteisingieji, pasityčiodami iš jų gyvenimo būdo.

Romanas apima du trečdalius XX amžiaus Lietuvos istorijos. Maždaug iki nepriklausomybės. Jei anoji Lietuva ir buvo su savo ydomis, tai po to – smuko dar labiau. Okupacija ir degradacija, paskui smukimas jau iš inercijos, iš laisvės – atsipalaidavimo ir anarchijos.

Išivyravo kriminalinio pasaulio „moralė“.

Ir apie lietuvių prozą. Aišku, kad su šia generacija (1933–1939 metų) pasitraukia senoji Lietuva. Atėjusieji atmeta šią literatūrą ir kuria savą – savų moralinių nuostatų. Pasikeitė ir rašytojas, ir jo požiūris. Galop – stilistika. Paprasčiau (ar palyginimais) šnekant: anksčiau tapant ar drožiant šventuosius reikėjo pačiam turėti bent lašą šventumo. Arba manyti, kad jo reikia turėti. Dabar daromi dalykai taip kaip kalėjimų Kristus. Kriminalinis kičas.

Apie patį varnėną

Sturnus vulgaris. Žvirblinių būrio sodybų ir sodų juodas žvilgantasis paukštis.

Žvirblis gali irgi didžiulis!

R. Gr. romane jo spalva maišosi – juoda su mėlyna, aš gi pavasariais vis matydavau žalią su juoda arba atvirksčiai. Net su gelsva, kai saulė pašviečia jam į krūtinytę.

Betgi čia apšvietimo niuansai.

Juoda su mėlyna (mėlyna prie šitos pat spalvos...) yra vyraujanti romane mirties spalva.

Didžiama R. Gr. romano vyrų jau „iš anksto“ degradai, čia pirmąsyk vaizduojama taip degradavusi moteris, žemaitė – Milda Marija, šventoji ir prakeiktoji.

Paskutiniai detalė (gal kam bus įdomu): jokių romano prototipų nėra, yra tik topografija – slėnis prie Salantų. Žmonės ir jų likimus padiktavo pats kraštovaizdis. Apsirikau ne tik aš, bet ir J. A. Iš to turėjo gaudaus juoko pats R. Gr.:

– Du tokie meistrai apsigavo!

Sakau:

– Tai reiškia, kad įtikinamai sugalvojai.

Mediniai miesteliai

Užsiminiau R. apie romane rastą metaforą „medinių miestelių vasara“.

– Vienais metais nuvažiavau į Žagarę. Žydėjo žagarvyšnės, mažos vyšnaitės, tarp jų pajuodę mediniai namai. Grižęs į Vilnių sutinku Ditą, toji klausia, kur buvau...

– Žagarėj.

– Į ką ji panaši?

– Žinai, kai senis skuta barzdą ir išsimuilina visą snukį, tai ir čia taip. Atrodo, kad visas miestelis skęsta putose. Salantai taip skęsdavo į rudenį šermukšniuose. Būdavo raudoni ir, kol pereina, susvaigsta galva.

Nebentais! Sako, kad ne meistras, o jo įrankiai dirba... Visas krantas kušėjo nuo vaikų. Nebuvo lopelio vieversio kojai pastatyti. Kol ateis sprogsena...

toji mane kartais tik užveda. Baudelaire'o viena leidykla norėjo išleisti vos 30 vertimų ir – be jokio honoraro... Susipykau. Po kelerių metų išėjo visas, tik jau kitoj leidykloj. Panašiai ir su Apollinaire'u. Iš pradžių buvo apie 30. Viena leidykla nieko ten nesuprato. Supykau. Dabar išverčiau visą rinktinę (gal 80 gabalų).

Ir t. t., ir t. t.

Kankinkit, budeliai, smarkiau (Salomėja Nėris).

– Jeigu ta boba mane pames, tai gausiu geresnę, – sako (...).

Temetie!

R. Gr. Igoninėje

– Kai gulu į Igoninę, niekam nesakau. Kam man tie lan-kytojai? Bet kur tu čia išsisaugosi! Rimo (Š.) sesuo ten dirba. Vienąryt atsiveria durys, kyšt Rimo barzda... Už mane dešimčia senesnis. Žiūri.

– Ko tu čia atėjai? – klausiu. – Ar nori kaip Basanavičiui ranką pabučiuot?

– Ne, romaną perskaičiau. Norėjau į gyvą pažiūrėt...

Kaip stojom į Europos Sąjungą

Šiandien pirmą kartą iš aukštus postus užimančių pareigūnų lūpų (per 2-ąjį televizijos kanalą) girdėjau, kad per balsavimą piliečiams buvo dalinamas alus. Labai nedaugelis žinojo ką nors apie teisinę sąjungos pusę, pavyzdžiui, kas galima vokiečiui, prancūzui, olandui... Lietuviams, žinoma, begalė apribojimų. Europos įstatymų viršenybė daugeliu atveju verčia mus antrarušiais žmonėmis.

Spurdėkite, kregždutės!

Spalio 15, pirmadienis

Neišsijungianti elektra

Šįsyk – gatvės šviestuvai prie upės, Vileišio gatvėje. Šviesią rudens dieną tarp geltonuojančių medžių.

Ir saulė šviečia, ir medžiai šviečia, ir aš...

Tai kam visa tai? Dar ta lempa, vos vos pamiršdama...

Po žiemos nuvažiavęs į sodžių taip radau blyksničią Iljičiaus lemputę bulvių rūsy. Jonas, matyt, girtas įjungė ir švietė toji čia dieną naktį.

Pelėms, bulvėms ir putpelėms, žiurkėms, pacams. Kam dar?

Velniams! Akių gadinimui, dievybių mulkinimui.

Juk tiesa, kad Dievas šypsosi, kai žmogus mąsto.

Galvok, galvok!

Papildos

LKŽ neduoda žodžio „vilkaus“. Iš tiesų tai tėra mitologinio „vilkolakio“, „vilktakio“ sinonimas. Žmogaus, gebančio pasiversti vilku. (Beje, tam reikia kūlvirsčiu pralįsti pro žemėn sukištų vytelių lanką...) Ne tai svarbu. Atsimenu, kad senas mokytojas iš Liškiavos Vilkautinio kilmę siejo su „vilka-kiaušiais“...

Taigi žmonės su vilko kiaušiais.

Tokiu atveju koks nors piekautas galėtų būti siejamas su žmogium, gebančiu pasiversti gyvuliu, galvijū, kiaule etc.

Jeigu angelus (maištaujančius) Viešpats pavertė į kiaušes ir sugrūdo į vandenį (Jėzus gi piktąsias dvasias...), tai kodėl žmonės patys to negalėtų padaryti? Tam tikrus burtus žinodami ir savybių turėdami.

Tokiu būdu M. Bulgakovo žmogus su šuns širdim (ar kiaušiais) irgi neatsiranda tuščioje vietoje.

Juoba „kiaušinis“ tikrai etimologizuojamas kaip „kiauštas“. *T* suminkštėja prieš *i* ir iš „kiautinio“ turim „kiaušini“.

Apkiaušęs, tiesa, yra apsileidęs, tingus žmogus.

– Nebūk toks apkiaušęs!

Daužyti kiaušinius reiškia ne ką kita, o tik kiauto bandymą. Kieno kietesnis?

Kiautynės – kautynės, kavotynės, kavolis, kaušas.

Ir Maušas!

Saulės aktyvumas

Šiųmetinis Nobelio laureatas (Amerikos mokslininkas) teigia, kad Saulės aktyvumas nepasikeitęs nuo 1940-ųjų.

Mums tai lemtingi metai. Esu rašęs kūrinių „Skerdykla Nr. 1940“...

Lietuva iš esmės yra šito Saulės aktyvumo zonoje iki šiol.

Kosmologiniu požiūriu. O liaudiškai tariant – paraudonijusi. Toliau – dar labiau raudonuos, tai kas, kad nepriklausoma! Kinija irgi buvo nepriklausoma.

Bent jau raudonumas mūsų krašte neabejotinas. Jeigu Saulė dar labiau „kūrensis“?..

Čia, žinoma, iš skerdžiaus Lapino.

Nobelio premijos užkulisiai

Jie yra slapti, bet šiemet, pavyzdžiui, paaiškėjo, kad vienas komisijos narys, garsus žmogus, atsistatydino dėl literatūros, sakydams, kad tai „jau paskutinis šiaudas“.

Nėr abejonės, kad žmonės visur nesutaria. Spėta prisiminti ir tai, kad šeštajame dešimtmetyje premija suteikta už eksperimentus poezijoje. Kam?..

Jeigu žmonės mano, kad komisijos gali „duoti ar neduoti“ teisingai, tai labai klysta. Nebuvo ir nebus, negali būti tokios komisijos.

Beje, laureatai mano (tiki), kad jie gavo teisingai, o negavusieji – pučiasi ir kritikuoja.

Klingonas

Tai – ateivių arba nežemiškų civilizacijų kalba. Ją studijuoja Karolina Kazimierczak. Vien daiktavardžio čia esama bene šešių formų, laikų – 6...

Tai ne fantastinė, o poetinė kalbos forma. Į ją jau išvers-tas Šekspyro „Hamletas“.

Manoma, kad klingonas – tokia pat archajinė kalba kaip anglų, lenkų, lietuvių.

Jau išleistos klingono gramatika, o Suomijoje – studija apie ateivių šalies teisinę sistemą.

Yra dvi klingono kalbos, bent jau žinomos ir studijuojamos. Pamiršau tik jų pavadinimus.

Beje, norėčiau rašyti klingonu...

Dar dėl Šekspyro: yra nuomonė, kad ateiviai „Hamletą“ ir kitus kūrinius jam padiktavė. Arba – žmonės juos buvo pamiršę, o ateiviai priminę.

Taip norima priminti, kad žmonija pamiršusi pagrindines gyvenimo tiesas. Žodžiu, sukama į morale...

Cibas

Anos generacijos pažiūra, gražuolis, didžiausias „Neringos“ chuliganas, avantiūristas. Baisiau 10 kartų nei Ostapas Benderis. Mirė pernai, arklidėse. Gal septynias dešimtis peržengęs.

Tas pats, kur šlapinosis, pasilypėjęs ant Lenino posta-mento to paties vardo aikštėje (Lukiškių).

Vienąkart į slaptą Vilniaus kekšyną (iš kur bus viešas?) atėjo ir... ypatingųjų bylų prokuroras. Cibas (ten jau įsisūba-vēs) ilgai nelaukė, griebė butelį (pilną) ir vožė prokurorui...

Antrą kartą pridėjo J. Paskui (ne dėl šių bardakų) J., pakliuvęs į KPK (kriminalinės priežiūros kamera, kur vyrų utėlėm apeidavo...), vėl susidūrė. Prokuroras šįsyk turėjo galimybę atsikeršyti, o (J. žodžiu) parodė kilnumą...

Dievukų nuvainikavimas

Šįkart apie V. Krėvę-Mickevičių. 125-osioms jo gimimo metinėms (1882–1954) gavau kvietimą, kur išrašyta: „Aš norėjau atvaizduoti milžinų sielą – senovinę Lietuvą...“

Lyg ir gražu būtų, bet iš kur tas naivumas? Užuoat įsigili-nės į save, žmogus imasi velniažin ko!

Kur tie milžinai? Kur ta senovinė Lietuva? Nejaugi Su-bar-tony-se, Merkinėj?

Viskas gal dar būtų ir nieko, atleistum žmogui tuos svai-čiojimus, jei ne 1940-iejai, kai šio žmogučio pasipūtymas pa-sodino jį į sovietų Lietuvos premjero kėdę...

Paskui – vokietmetis, slapstymasis, kinkų drebinimas (valstietis šieno vežime išvežė jį į Maišiagalą...). Štai tau ir Šarūnas, ir Mindaugas, ir Skirgaila.

Vėliau – bėgimas į Vakarus, Amerika, Filadelfija...

– Vaj, koks aš senas, koks aš senas! – dejavimai (H. Na-gio pasakojimu).

Kas lieka? Nebent „Raganius“, „Močiutės vargai“, „Sil-kės“, „Skerdžius“...

Keli ar keliolika realistinių pasakojimų, persmelktų skystoko panteizmo.

Greičiau gal pirmąsio naivaus animizmo, tikėjimo, kad „viskas turi sielą“.

Aišku, kad karikatūrinu, bet turiu ir šiek tiek tiesos pasa-kyti. Ir pasakau.

Žmogus turėtų atskleisti ir savo menkystę. Nebijoti to.

JULIUS KELERAS

istorija apie angelą-vabzdį

angelas, tapęs vabzdžiu,
nenustoja būt angelu,
plytinės sienos išsaugo
viską, išskyrus treles

muzika lieka niekur –
ji kelias kas kartą iš naujo,
liepdama jos klausytis,
vos tik pramerki akis

angelas veidu į žolę,
angelas, trupantis knygoj –
kūno nėra, tik tai garsas:
dūzgia kažkas kambary

gal tu, karalaite, kelkis,
atsargiai pasiremki ant pagalvės
ir angelas, na, tas žiogas
staiga ant krūties nusileis

atbėgs devyni nykštukai
vilkdami pabalusių rožę
ir Mėlynbarzdis, viską
staiga supratęs, pravirks

kažin ar bereikia pridėti –
pasaka baigsis šiandien,
lygiai dvyliką, naktį,
ir angelas taps, kuo buvo,
tik į dangų nekils

neužšąlanti jūra

tu esi arčiau, nei galvoji,
nei tavo pirštai, kurie pasivijo
greičiau, negu spėjau žengti už linijos,
kur lietus ėmė virst nebesustabdomu sniegu

ir viskas aplinkui tiesiog tapo delnais,
globiančiais Viešpatį, globiančiais
mudu mažam inkile iš sniego, iš kur –
kaip ir sakei – puikiai matosi neužšąlanti jūra

pasiekus lūpas

mane vis dar domina šalnų
muzika, purvino sniego tikrovė,
sandariai uždaryta akimirka,
kai kūnas ima glaustis prie kūno

kai upė ima bristi į upe,
net nebandydama nusirengti,
iškart panirdama į kitą matavimą,
galimas daiktas, net skurdžioj
vaikystės Arkadijoj

galimas daiktas, verta vėl mintyse
išardyti laikrodį, kad patirtum,
kaip tirta keliai, lūpoms pasiekus
lūpas

Anda Lāce. Mes esame romantikai. 2008

Francesca,

tu praskleisk kojas atsargiai
tarsi rašydama laišką dar
mažai tepažįstama Viešpačiui,
kuris jau atsakė į tavo bučinį

tu jau žinai – jei ant krūties
nusileistų balandis, vasara prasidėtų
gerokai anksčiau, nei galėjo spėti
mikaldos ar nostradamai

tik nejudėk: smėlio krislas tavo plaukuos
vis dar ieško geldutės, o dvi vaikystės
akvariumo žuvys tave seniai jau
pamiršo

beje, jei ant krūties nusileistų
kregždė, anaipol neatmestina,
jog tau reikia jau keltis
ir vėl susikrauti daiktus

kino seansas

per nebylaus kino seansą paliečiau
tavo ranką, ne, tai ne aš, tai svetimi
svetimo laiko gerbėjai, šešėliais
užtvindę sustingusią kino salę

ekrane pasirodžius figūroms tu
krūptelėdavai tarsi žuvis, netyčia
išnirus iš vandenyno, plaukiojai
kaip debesis po reginio geidžiančią salę

nerasdama, kur atsiremti ilgiau
nei minutei, skaitydama žiūrovų
veidus troškai, kad jie nesakytų
tau nieko – apmaudo, džiaugsmo ar pykčio

tačiau tu žinai, kad gyvieji visada
išsiduoda – pirštais ar prakaitu,
lūpom ar virpuliu delnuose,
kur be gailėsčio surašytos visos jų naktys

jie išsiduoda, taip – virpančiais
pirštų galiukais, aukso smiltim
panagėse, uždususia jūra,
kvėpuojančia plaukiančių plaučiuose

ir kur jie buvo panėrę?
ir kas jiems pasakė tąnakt –
šiąnakt kino nebus,
galite eiti – ite, Missa est, ite

balandžių tupdymas

iš byrančių knygos puslapių jis žvelgia,
kol žvilgsnis išsenka ir raidės nežinoma
kryptimi lekia gilyn netekdamos pirminių,
kažkieno per jėgą suteiktų reikšmių

jas valo lietus, nematomi cenzoriai
giltinių snapais išrikuoti paradui, spalvoti
ką tik pripūsti guminiai demonai,
nė per žingsnį neprileidžiantys Viešpaties

visai nekaltos mergaitės barsto gėles
per keistą procesiją, neužfiksuotą
jokių tikėjimų kronikose, jokių katastrofų
žodynuose, trumpiau tariant, niekur

o jis vis dar žvelgia raidžių juodumo
akim nematydamas nieko, bet laisvas,
nematomas, atviras – kaip skliautas,
į kurį kažkas pritupdė balandžių

CV

laiku darė namų darbus,
nevėluodavo į pamokas,
per pertraukas elgdavosi drausmingai,
už mokyklos teritorijos nerūkė, išvis nerūkė

nesidomėjo pornografija nuo mažų dienų, niekad,
šiuolaikinis gatvės pasaulis jo nedomino,
laiku darė namų darbus,
netikėjo jokia Apokalipse

galima sakyti, buvo padorus krikščionis,
nors ir nepažinojo jokio Dievo,
gerbė kaimynus, kitatikius,
nelankė diskotekų, nekviisdavo šokt gražiausios

gražiausios nebuvo, visos buvo lygios,
visos buvo neišskirtinos, rūkė, čiauškęjo,
trukdydavo jam susikaupti, trukdydavo
jo mintims tvarkingai ir laiku užmigti

padoriai užmigti, nespjaudant saulėgrąžų,
nieko nespjaudant, laiku atsiremiant
į sieną kaip svetimam svetimų rankų
atremiamam dviračiui, prieš tai nukėlus mergaitę

į sieną – kaip niekad neuždegto degtuko
galvutė kad remias amžinojo degtukų
dėžutėj, prieš kelis šimtus metų
kažkieno saugiai pamestoj po prekystaliu

RIMVYDAS STANKEVIČIUS

Isidūriau į antspaudo nuolaužą

Tik nemėgink vėl pasakoti apie tą garą,
Ropojantį tavo celės lubomis,
Jau kuris laikas bandantį
Neleistinai suartėti su cigaretės dūmu...

Nė nemėgink čia mums demonstruot, kaip jie raitosi,
Kaip aistringai apglėbia kits kitą –

Juk puikiai žinai, kad ugnis iš tiesų bijo vandens,
Kad tavo veidrodis bijo tos jų kraujomaišos,
Nusėdančios pilkšvomis dėmėmis
Tavo paakiuose, rudens tirščiais
Tavo venose, geltonais klevo delnais
Tavo plaučių dugnuos...

Juk puikiai žinai, kad tamsa iš tiesų bijo šviesos,
O ir pats esi joks laidininkas...
Greičiau – prielaidininkas,
Išsigalvotojas, pats savęs bijantis...

Nebijok –
Geriau sakyk, kodėl parėjai?
Sakyk geriau, kodėl parėjai?
Kodėl vienas?..
Kiti tik – saujose,
Urnose, po akmeniniais dangčiais,
Po šlapiais vokais, po dūmą (ir garą)
Aplink tave susikibę...

Ką sutarei, ką pažadėjai mainais
Už galimybę sugrįžti?..

(Lyg krosnis – raudona veidrodyje
Plevena
Mano gerklė
Net ir šviesą išjungus:
„Aš tik gražiai paprašiau,
Ir mane paleido... Neklausinėk.“)

Sargybiniai keičiasi

Keturiolikmečiui Rimvydui,
1987-ųjų naktį iš sausio šeštosios į
septintąją atlikusiam spiritizmo seansą

Dabar krūptelėk ir atsibusk –
Aš stoviu virš pat tavo guolio mėnulio veidu.

Iš burnos virsta mėtinio speigo tumulai,
Balti debesų tumulai – vietoj akių –
Man jų seniai nebereikia – jau visada galėsiu
Žvelgti iš viršaus – iš penkto, nuolat rakinamo
Aukšto palatos (kurioje išties buvau laikinai
nuo savęs paslėptas) –
tas langas – man visada prieinamas,
tas langas – visada rodo sniegą, ilgainiui
su juo apsiprantama –

Gana lengvai išmokau per jį pamatyti
Subtiliausias smulkmenas – net aistrų
Skyrybos ženklus, net iš tolo
Pažinti save –
Iš viršaus, iš pakaušio, iš pirštų
Virpėjimo, kai kurių
Būdingų palyginimų, dantų
Plombų lavoninėse...

Tau, matau, dar nesiseka?..
Štai, žiūrėk – mudu kalėjome tose pačiose
Nuotraukose – daugybę metų,
Sukamų atgal – kur dar neturėjau
Žvaigždės kaktoje – dar šukuodavau plaukus atgal...

Nežinodamas nė už ką nepatikėtum,
Kad čia tas pats – kur atlasas dabar žagsi
Ant operacinės stalo – visas iškraustytas, tuščias...
Knygos išimtos iš lentynų, tik išvirkšti puslapių
Atspaudai dulkėse,
Mano netyčia sutvertų vabzdžių ir paukščių pėdsakai –
Jų kalėdinis nugirgždėjimas plaučių pusnimis,
Mano minčių ištapnotais takais link girdyklų...

Žvaigždėta erdvė.
Kiek daug dabar naujos vietos
Kažkam vėsiam ir mažoriniam (ko mudu
many niekad nebuvo dare)
Tarp apsilupusių lango rėmų,

Švaresnių dėmių mano sienose,
Nuo kurių jau nukabinėti abrozdėliai,
Plakatai, puslapių skirtukas,
Užsimetęs už mano pamušalo – štai
Kodėl šitiek metų regėdavai jį vietoj sapnų!..

Nuo tos vietos, kur buvau užvertęs,
Kalbu labai aiškiai ir garsiai,
Pakartoju kai kurias minutes,
Žvilgsnius kai kuriuos pasibraukiu (juos
vėliau iškoduosiu, apgręšiu, paversiu
savais)...

Nuo tos vietos supratau –
Daugybę kartų pareisiu savęs ieškoti,
Surankioti sau paliktų ženklų,
Juslinių užominių, liulančių samanų,
Akivarų baksnojimų lazdomis –

Slapta kūlgrinda, štai dabar atvedusi virš
Tavojo guolio...

Virptelėk ir išsigąsk truputį –
Čia ta dvasia, kurią savon paauglystėn per žvakę
kaip siūlą, ir siūlą kaip žodį, ir žodį
Per tikinčią ranką, per adatos ausį per prievartą
Buvai parsivedęs – – –

Todėl paskutinįkart išsigąsk
Savo nežinojime –
Nubudęs jau būsi
Aš.

2009 m. naktis iš gruodžio 28-osios į 29-ąją

Atprantu sveikintis

„Už lango toks rūkas, kad sėdėdama
čia beveik nematau savo rankų.“

Iš „Gretutinės erdvės“

Per ilgai, per lipnus šitas rūkas –
Per tirštas,
Taip ilgai negalėjau matyt savo rankų,
Pasekt, ką jos daro, kam dirba...

Palengva jos išmoko gyvent be manęs,
Be vardų ir be poilsio, žodžio šiltesnio,
Švelnesnio garo pūstelėjimo,
Žmonių bent menkiausios priežiūros...

Sulaukėjo nuo rūko,
Nuo vėjo –
Iš namų bėgo, negrįžo nakvoti,
Slapčiomis pasiliko prigludusios
Prie glostyto kūnų,
Atsispaudusios puslapiuose,
Įlindusios, užsiglaudusios
Paveikluose, mėginančios apsimesti
Sutemusiu gluosnių siluetais,
Dugno ropliais, Dievo ir velnio namais,
Abstraktesniais ilgesio potėpiais,
Nerašytomis eilėrašciais...

Kad jos – vis dar mano, suprasdavau
Tik iš skausmo (tonacija dar ta pati,
tos pačios diezų bitės, smingančios
į mano geluonį – tyčinė nemiga,
pernakt negesintos stygos, pirštų virpėjimas
virš žvakės)...

Kaži ar mane dar iš veido
Pažintų?..

Tik nuojautos, padriki šūksniai
Iš rūko, koduoti laiškais,
Pibraukyti meilės glamonių
Juodraščiai, bandomo
Kurti pasaulio fragmentai...

Per ilgai, per lipnu, per tiršta, per juos
Atprantu sveikintis –

----- Kaipgi ryžtis bičiulio
Man ištiestą ranką paimti?
Bijau vis, kad
Manąją surastą (užmuštą)

Parnešė...

Paskui bus mergaitė

Man buvo duotas sėdėjimas ant palangės –
Kad nieko nebijočiau –
Su jau tada nugrauztais nagais, pragrauztais
Kelnių keliais, su gražiama žvake
Ar kreidos gabalu rankoje –
Kad nieko nesitikėčiau...

Taip ir augau – vaikas, pilnas pelių,
Pilnas nemigų, žiūrėjimo į operacinės langus,
Spalio dangų pavaduojančius pilnatį –
Šviesios buvo mano vaikystės lubos –
Kad nieko nebijočiau...

Man buvo duota matyti daugiau,
Nei rodo langai,
Man pilnas dangus, šulinys ir veidrodis buvo
Ženklu, pilnas po kilimėliais išslapstytų raktų
Į visai šalia almančius pasaulius –
Kad nieko nesitikėčiau...

Man buvo duotas žvarbus ėjimas paskui
Karstą, stovėjimas palei krosnį, šlapiomis pirštinėmis,
Pirmieji aiškesni ano pasaulio vaizdiniai –
Kad nieko nebijočiau,
Tėvi, į Kalvarijų kalnus sunkiai kopiantys balsai,
Plevenantys, kaip žvakių liežuviai,
Saldainiai „Azalija“ ant giesminyčių stalo
Ir lygiai tokios pat azalijos vazonėliuose
Abipus karsto (kad nieko nesitikėčiau),
Ir degtinė juoda ant duobkasių stalo,
Juodose burnose, ant grumstuotos
Staltiesės raudona Marijos raudona širdis užkandai –
Iš nespaltoto, bet švento paveikslo –
Kad nieko nebijočiau –

Net ir savo džiugesio klyksmo,
Giesmių lipnias gijas sutraukančio:
– Jis pailsės ir vėl bus. Jis paskui
Bus maža mergaitė...

Man buvo liepta gulti į lovą –
Kad nieko nesitikėčiau,
Ir duota tabletė, kad nieko nebijočiau...

Vėliau man buvo duotas Kūčių vidurnaktis,
Plaučius sprogdinantis nerimas ir eglėšakių kvapas
Su „Jis paskui bus maža mergaitė“ prieskoniu –
Kad nieko nesitikėčiau,
Buvo duotas vieversys virš pirmų želmėnų,
Vėjas nubruozdamas man skruostą spėdavo
Sušnabzdėti, kad nieko nebijočiau...

Buvo duota žinoti, kad pražystant medžiams
Miršta daugiausia žmonių (to reikalauja pasaulio
Harmonija), duota suprasti, kad neužteks
Manęs vieno reikiamoms patirtims surinkti –
Kad nieko nesitikėčiau, buvo leista
Sprogti drauge su medžiais, su knygomis,
Išsitaškyti baltais baltutėliais žiedais,
Einančiais iš proto, nuo šakų besidraskančiais...

Ir pabiro iš manęs visos pelės – miriadai
Alkanų akyčių, pasklido po atkampiausias
Pasaulio kertes, pro plyšius išsprūdo
Anapus...

Gyvena visur, velka mane į priešingas puses,
Siunčia ir siunčia man laiškus –
Kad nieko nebijočiau –
Natas, kaštonus, apgraužtas žvakes,
Žmones, kurių neprisijaukinau,
Pakartotinai – ženklus, kurių nesupratau,
Kad nieko nesitikėčiau...

Man ženklas dabar jau ir vaikas,
Pilnas pelių,
Ir išblukus Marijos išblukus širdis
Raudonuose atminties paveikluose,
Ir šviesus siluetas,
Atsiskiriantis nuo operacinės langų – kylantis
Drauge su tėvais giesminyčių balsais,
Vieversiais virš laukų ir žvakių liežuvių –

Kad nieko nebesitikiu, nieko nebijau –
Esu laisvas –
Patvirtini man ir tu – šąlantis dabar šlapiomis pirštinėmis,
Einantis paskui karstą –

Eik, eik – ko sustojai?..

Nenoriu būti savimi

„Sunku šiais laikais žmogui gyventi“ – išgirstu rimtą psichologės išvadą per kažkokią rytinę televizijos laidą. Padėdu šaukštą, kuriuo ką tik srėbiau sausūs pusryčius, ir garsiai prunksteliu – ant pusryčių stalo gulinčiame Sruogos „Dievų miške“ galima paskaityti, ką reiškia iš tiesų sunkiai gyventi. „Nuolatinis stresas, – toliau tešia psichologė, – neišvairiai veikia žmonių sveikatą, santykius ir, svarbiausia, psichologinę būklę.“ Stresas. Susimąstau. Viena vertus, Viešpatie, koks čia stresas, gyvenime lyg po stiklo gaubtu, niekuomet netrūkdami maisto ar drabužių, turėdami sąskaitas bankuose ir – dėl viso pikto – šiek tiek san-taupų kojineje, iš visų pusių apsisitę įstatymais, sutartimis, teisėmis ir laisvėmis. Čia, kaip ir minėtoji psichologė, kalbu apie vidutiniškas, normalias pajamas gaunanti europietį. Bet kažkodėl didžioji dauguma vidutinių, normalias pajamas gaunančių europiečių ne tik krūvomis perka knygas „Kaip tapti laimingam“, periodiškai lankosi pas psichologus ar saujomis ryja antidepresantus – Europoje nemažėja savizudybių. Žmonės neriasi iš kailio, stengdamiesi atitikti kažkokius kriterijus, pasiekti viena ar kita, įtikti vienam ar kitam, kol suprantu, kad nebepažįsta to pusgaminių, kuriuo save pavertė. Tuomet tvarkingoje parduotuvėje nusiperka nedidelį brangų pistoletą ir nusišauna. Kodėl? Todėl, kad jie nebenori būti tuo, kas buvo visą gyvenimą, ir nebenori virsti tuo, kuo juos paversti bando aplinkybės.

Gana keista – kaip galima nenorėti būti tuo, kas esi? Ar tai nereiškia išvis nenorėjimo BŪTI? Ne, bet parodykite man žmogų, kuris būtų visiškai patenkintas savimi tokiu, koks yra. Jei dauguma žmonių būtų tokie, ne tik sustotų progresas, bet ir imtume eiti atgal. Žinoma, galima ginčytis: ar tik nėra taip, kad jau dabar sėkmingai einame atgal? (Tai būtų at-

skira tema.) Taigi, pradėję tenkintis savimi tokiomis, kokios yra, žmonės tuojau imtų slysti žemyn. Negana to, man atrodo, jie apskritai liautųsi egzistavę, nes ar tik nėra taip, kad žmogaus IŠLIKIMĄ (t. y. tai, kad jis neišnyko) lėmė progresas, tai yra norėjimas pasiekti daugiau, tai yra nepasitenkinimas esama padėtimi ir pasiektais rezultatais, tam tikra prasme – nenorėjimas būti savimi tokiomis, kokios esame šią akimirka? Nenorėjimas būti savimi gali būti suprantamas labai įvairiausiškai – pirma, tai žmogaus nepasitenkinimas savo asmeninėmis savybėmis ir graužatis dėl nepakeičiamų dalykų (kodėl mano plaukai garbanoti, kodėl man nesiseka matematika, kodėl gimiau šitam amžiumi, kodėl išvis gimiau), vedanti į savidestrukciją; antra, tai žmonijos bendras nepasitenkinimas savimi siekiant geresnio rezultato, artimesnių išvaizduojamai tobulybei formų. Pirmasis nenoras būti savimi griauia, antrasis – kuria.

Deja, neretai antrąjį nenorėjimo būti savimi formą (nepasitenkinimą ir iš to kylantį progresą) esame linkę laikyti savaiame suprantamu ir neišvengiamu procesu ir verčiau pasirenkame nuolatinę savigailą. Mano supratimu, absoliučiai neteisingas yra mūsų visuomenėje plačiai paplitęs požiūris, kad savigaila yra pagrindinis paauglių skiriamasis bruožas. Tai yra nemenka visos mūsų visuomenės problema – pradedant paaugliais, baigiant bet kuriuo Lietuvos pensininku. Žinoma, galima ir patvirtinti minėtąjį požiūrį – jeigu iš tiesų yra taip, kad žmonės linkę ne atsikratyti viename ar kitame amžiaus tarpsnyje turėtų problemų, o jas visas krauti kaip tuos akmenis ir temptis per gyvenimą, tuomet nuolatinis nepasitenkinimas savimi tampa įsitenkęs paauglystės dėmė mūsų gyvenimo rūbuose. Tačiau juk tai, kad būdami penkerių bijojome baubų, gyve-

nančių po lova, nereiškia, jog jų bijosime visą gyvenimą. Lygiai taip pat mažai tikėtina, kad suaugusių žmonių nenoro būti savimi formos išliks tokios pačios, kokios buvo paauglystėje. Jei paauglys nekenčia savęs, nes negimė roko žvaigždės šeimoje, tai nereiškia, kad neapykanta truks visą gyvenimą. Vėliau jis ims savęs nemylėti dėl to, kad kojos per trumpos, paskui – kad per kvailas, dirba nemėgstamą darbą, galiausiai – kad beprasmiškai nuryveno gyvenimą... Taigi išliks savigrauzos, nenoro būti savimi faktas, bet keisis jo forma. Iš esmės žmogus per gyvenimą tempiasi ne problema, o poreikių tų problemų prisikurti.

Pagrindinė ir pati paprasčiausia nenoro būti savimi išraiškos forma – išvaizdos tobulinimas ar keitimas (rūbai, aksesuarai, makiažas, plastinės operacijos). Akivaizdu, kad jau patys pirmieji žmonės pradėjo minti kelią, kurį šiandien vadiname „modos industrija“. Žinoma, pasak mokslininkų, aksesuarai ir makiažas išsivystė iš medžioklės ir apeiginių reikmių, tad nenoras būti savimi čia niekuo dėtas. Šiaip ar taip, per mažai turime žinių apie pirmųjų žmonių pasaulėjautą, kad drįstume teigti, jog buvo tik vienas ar kitas. Nukreipkime žvilgsnį truputį arčiau – pirmieji mūsų eros amžiai, Viduržemio jūros pakrantės. Kokia grožio industrija čia klesti! Romėnės vartoja makiažą nebe kulto ar medžioklės reikmėms, daromos pirmosios plastinės operacijos, rūbai įgauna gerokai daugiau funkcijų nei vien pridengti nuogą kūną (o ši pirmąją funkciją taip pat slepia tam tikrą nenorą būti savimi) ar sušildyti. Senovėje randame ir labai įdomią nenoro būti savimi formą – valdovų sudievinimą. Bizantijos imperijoje valdovas – kartu ir aukščiausias dvasininkas – buvo laimomas Dievo vietininku žemėje, o Senovės Egipte būta faraonų, kurie buvo garbinami

kaip tikri iš aukštybių nusileidę dievai. Šis senovės žmonių įprotis puikiai iliustruoja aptariamą situaciją: akivaizdu, jog žmonės suvokė, kad joks žmogus tiesiog NEGALI būti dievu, bet jiems taip reikėjo tikėti, apsimesti žinant, jog GALI, kad abejojantieji būdavo greitai nutildomi ietimis. Dar viena idiliška prie-bėga žmogui, nepatenkintam savimi, nusivylusiam aplinkybėmis, ieškančiam atsakymų į neatsakomus klausimus, – menas. O jis atsiranda beveik kartu su žmogumi. Ilgainiui menas transformuojasi ir prisitaiko prie besikeičiančių žmogaus problemų, bet ir vėl keičiasi tik forma, o ne esminė problematika.

Galčiausiai prieiname prie to, prie ko paprastai norėtume pulti pirmiausia: ir kas iš to? Kokios viso to pasekmės? Vidutiniškai Europoje per metus nusižudo 25 iš 100 000 gyventojų. Psichologijos verslas klesti, nereceptinių vaistų – taip pat, o žmonija vis labiau primena balandžius – pilkus, siaubingai isteriškus miesto paukščius, triukšmingai puolančius prie kiekvieno iš aukščiausių nudribusio karnio, chroniškai krūpčiojančius, kai supranta, koks laikinas yra gyvenimas. Mūsų laikas Žemėje yra toks trumpas, kad vėl jį labiau branginti: būti tuo, kuo gimėme būti, ir nepamiršti, kad nesvarbu, kaip greitai vystomos technologijos srityje – naujų jausmų ir naujų dvasinių problemų jau nebesugalvosime. Neverta susireikšminti galvojant, kad šiuolaikinis žmogus tėra toks vargšas, nelaimingas, kenčiantis – nepamirškime, kad mes su visomis savo problemomis esame iš TEN, iš praeties. Galbūt tuomet joms lengviau rasime sprendimų ar bent būdų susikalbėti, susitaikyti, susigyventi su savimi tokiomis, kokios esame.

IEVA KRIVICKAITĖ

Nuo „Bėdų turgaus“ iki „Paskutinės instancijos“

Po velnių su savo skatinimais. Prie kokių idealų žengti? Koks gyvenimas prieš akis?

Bala – daugiau nieko. Ar mes akli ir nežinome, kad tie, kurie deklamuoja apie idealus, aukščiausiai už savo snukį nemato.

V. Mykolaitis-Putinas, „Krizė“

Aš išsigandau.

Pirmąkart taip baisiai išsigandau.

Ne tėvų, kai jaučiu kaltę ir laukiu jų reakcijos. Net ne paties sunkiausio kontrolinio iš nemėgstamiausios pamokos...

Išsigandau, kaip J. Erlickas pasakytų, globaliai – dėl Lietuvos.

Dabar galvoju: geriau būčiau nesikąčiusi „Krizės“. Nė vieno lapo neatvertusi ir net nežinojusi, kad tokia knyga iš viso egzistuoja...

Jau savaitę dėliojau mintis savo galvoje. Noriu to ar nenoriu, lyginu dvi Lietuvos: „Krizės“ Lietuvą ir šių dienų krizės Lietuvą. Ir negaliu suvesti galo su galu. Negaliu suvokti, kur dingio tas didžiulis laiko tarpas nuo 1929 iki 2009-ųjų, jei mano galvoje dėliojasi vos ne tokios pat Lietuvos paveikslas? Lietuvos be patriotizmo...

Pamėginsiu atskleisti savo baime. Neričiau tik dėl vieno – pavadinseite mane pensininkę, sėdinti su tokio pat amžiaus draugėmis daugiaučio kieme ir piktai kalbančia visomis pačiomis temomis: koks blogas mūsų Seimas ir kokia bloga visa kita valdžia. Bet tegu. Vadin-kite tokia, jei taip pasirodys. Nežadu užsidėti kaukės ir gražybliauti. Žinau ir esu jau tai patyrusi, kad kartais atvirai kalbančiojo nuomonė pasirodo nelabai graži ir nepriimtina.

Esu iš tų, kurie jau turi susiformavę įprotį sekti pasaulio ir savo šalies politinius, ekonominius ir kultūrinius įvykius. Dėl to ir sakau: bijau, kad viskas šiandien, pasirodo, tebėra beveik taip, kaip sykį jau yra buvę...

Visvydas kuria Tautos fondą. Būdamas senosios kartos patriotas, „pakankamai blaiviai vertino dabartį ir suvokė realybę“. Puikios

jo idėjos. Dideli norai. Atkaklus pasiryžimas. Jis buvo teisingas – laikas parodė. Ėjome tuo keliu, kurį nurodė Visvydas: turime įvairių fondų, visuomeninių organizacijų, viešųjų įstaigų ir kitokio tipo atvirų ir uždarų įstaigėlių prie-steigė. Gražūs tikslai, dideli siekiai, o po jais – VEKS istorijos. Dažniausiai. Bent jau mūsų žiniasklaidoje nuolat apie tai skaitau. Taigi, pasirodo, niekur toli nenuėjome...

Visvydas suvokė, kad valstybė „turi sudaryti kuo tinkamiausias aplinkybes tautinei kultūrai remti“. Tautinės kultūros puoselėjimas – patriotizmo išraiška. O šiandien juk elgiamasi taip pat, kaip ir buvo jis romane numatęs: „...biurokratiniais varžtais ją į Prokrušto guolį spaudžia.“ Argi ne taip? Jau žinau, kad mano mokykla dėl reformos, su kuria nebuvo su-pažindinti nei mes, nei mūsų tėvai, net ir mokytojai, bus uždaryta, o kur ir kaip galėsime mokytis kitoje, dar nežinome. Jau žinau, kad laukia studijos su pagrindine reformos pasiūla – nežmoniška paskola. Žinau, kiek kainuoja knygos ir kaip atrodo bibliotekos.

Anais laikais siekia atitrakti jaunimą nuo „samagono“. Šiandien – nuo sidro ir alaus. Puiku. Procesas tebevyksta. Tik nesuvokiu, kodėl taip ilgai reikia mąstyti ir dar ilgiau spręsti dėl galimos / negalimos alkoholio prekybos kioskuose, degalinėse ar tik tam tikrose specializuotose parduotuvėse. Kol mąstoma, tol vis didesniais tempais geriama. Nemoralizuoju. Asmeninė patirtis: netekau tėvo dėl alkoholio. Mokausi iš matytų ir matomų klaidų: gėlbėti nuo alkoholio reikia jau ne tik kaimą, bet ir visą Lietuvą. Skatinamas „girtas“ patriotizmas?

Anąkart A. Čekuolis prie arbatos puodelio pusvalandį kalbėjo, kaip ir ko ES šalys pasi-mokė, besistengdamos įveikti krizę. Jos elgėsi taip, kaip Sargenis „Krizėje“ kalbėjo: „...in-tensyviu tempu eina tų šalių gyvenimas... tita-nišku pastangų imasi jų vadovai išlaikyti tau-tos ir valstybės vairo.“ „Aktyvumo ir dina-mizmo“ pasigedo Sargenis grįžęs iš Vakarų.

Rado „karjerizmą ir dvasinį nihilizmą“. Ar ne šiandienos aktualijos? „Šiaudadūšiai“ (ne ma-no, V. Mykolaičio-Putino terminas) kaip ne-sutarė, taip nesutaria. Saulėlydžio komisija dirbo, bet valdininkijos padaugėjo. Apsiribo-siu. Puikiai pratęstą senoliai iš daugiaučio kiemo...

Radau „džiugią“ žinią: anų laikų krizė atitinka tuos pačius kriterijus. „Mažai uždirdbami, mes norime lėbauti, vogdami valstybės pi-nigus, mes norime būti garbingi, išsižadėję vi-sų tautinių interesų, mes norime būti patriotai, apgaudinėdami vieni kitus, mes dedamės są- nuoširdūs bičiuliai.“ Bent jau standartinė kri-zė pasikartojė.

Suabejojote, ar rašau „į temą“? Patriotiz-mas romane? Jo nėra. Tik suvokiama, kad jo stinga. Tik mąstoma apie jo būtinybę. Per Vis-vydo Tautos fondą dar tik kuriama patriotiz-mo vizija.

Patriotizmas šiandien? Jo nėra. Kuriami nauji patriotizmo ugdymo variantai, modernūs projektai, kaip „pakelti“ dūstančio patriotizmo dvasią. Bet nesitinka velniškai. Net Lietuvos įvaizdžio interesinis puslapis skandalingai žlugo... Net per valstybines šventes važinėja... policijos patruliai ir fiksuoja, kiek daug neiš-kelta Lietuvos vėliavų. O švedai (teko lanky-tis) savo vėliavą iškelia net per giminės šven-tes ar sutikdamį svečių iš kitos šalies.

Belieka tik viena – vėl visas viltis sieti su jaunimu ir ateitimi. Šiandien, tarsi nebūtų bu-vę to laiko tarpo, tebekalbama anų laikų Sar-genio žodžiais: „Bet nuo ko pradėti? Nuo jaunimo? Tačiau jaunimas nėra savarankiškas... Visa tai verčia jus derintis, pataikauti, nive-liuotis, išsižadėti savo pažiūrų ir savo asmeny-bės...“ Visvydas tarsi dar arčiau mintimis prie mūsų realybės: „Nėra židinio, kuris juos bur-tų... Kai tautoj gema genijus, reikia, kad jis rastų savo tėvynę pakankamai oro, šviesos ir šilumos... Kitą dieną žūs ar nueis svetimiams tarnauti.“ Perfrazuokime trumpai šių dienų aktualijų kalba – jis emigruos...

Dėl to ir išsigandau. Kas kada ir kaip pa-keis Lietuvą, jei tas šių dienų jaunas žmogus gyvena visuomenėje, kurioje klesti „šiaudadū-šiškumas“; jei vos ne pusė jaunų žmonių šiandien jau kuria savo židinį svetimoje šalyje; jei ir aš pati kuriu savo ateitį svajonėse be Lietu-vos peizažo, nes matau, girdžiu, skaitau, kas ir kaip pas mus vyksta. Na, pripažinsiu, nesu to- kia „tvirta“ kaip K. Prunskienė, kuri, neire-gistravusi savo naujos partijos vieną kartą, sieks antrąkart tai padaryti...

Šiandien aš esu tikrai tas jaunas žmogus, kuris nepajėgia suvokti, kuo tikėti ir pasitikėti, „prie kokių idealų žengti“. Augau ir brėstu vi-suomenėje, kurioje statomi namai draustiniuo-se, teisme nuteisiamas ne nusikaltėlis, o auka. Užtenka šiandien atsidaryti internetą – ir išsi-gąsti, imi klausiti: kodėl taip yra? Juk mes ne-akli, žinome, kad „tie, kurie deklamuoja apie idealus, aukščiausiai už savo snukį nemato“. Juk jaunas žmogus nėra atsakingas už tai, kas vyksta dabar. Jis tik stebi, vertina ir mokosi. Deja, ne iš pačių geriausių pavyzdžių.

Pesimistė? Kieno pensininkė? Tegū. Kla-sėje mane taip seniai vadina. Tik ne dėl val-džios burnojimo. Dėl to, kad niekada nepralei-džiu žinių ir domiuosi visomis aktualijomis.

Viltungiausia turėtų būti išvada. Vietoj jos parašysiu mamos mėgstamą posakį: „Jei ma-nai, kad blogai šiandien gyveni, pažiūrėk „Bė-dų turgų“; jei galvoji, kad viskas aplink eina teisinga linkme – įsijunk „Paskutinę instanci-ją““.

Šiandien pirmąkart atradau – geras posakis, nes paliekama teisė rinktis. „Bėdų turgaus“ aš nežinau. O „Paskutinę instanciją“ mane gąsdi-na ne mažiau, nei išgąsdino „Krizė“.

Žinau: bijantis žmogus – prastas patriotas. Vadinasi, baimių turi visa Lietuva. Juk nepa-triotskumo liga tebesergame...

GIEDRĖ ŽIULKUTĖ

Mito šešelyje

Elena Kurklietytė. Šešėlių verpėja: laukinės Todės istorija. Romanas. V.: Alma littera, 2009. 183 p.

Istorikas Edvardas Gudavičius, vertindamas Lietuvos kultūrinę raidą Europos kontekste, skyrė jai du iš dešimties balų. Pavertę šiuos balus procentais, aptiksim, kad tik 20 procentų tautiečių intelektas prilygsta modernaus europiečio mąstysenai, visų kitų pasaulėjauta ir pasaulėžvalga tebėra įstrigusios XIX ar dar ankstesnių amžių gėlmėse. Šiuos teiginius patvirtinančių faktų toli ieškoti nereikia – per nepriklausomos Lietuvos Respublikos gyvavimo dvidešimtmetį pastatyta daugiau nei šimtas krikščionių bažnyčių, susikūrė aibės hinduistų, budistų ir kitokios pakraipos grupių, pasirodė rimtų ketinimų atgaivinti pagonių religiją, ką ir kalbėti apie suklestėjusią burtininkų, kerėtojų, ekstrasensų, horoskopų palaiką.

Tie duomenys imami ne iš kokių gandų ar paskalų, o iš televizorių ekranų, radijo stočių, laikraščių ir žurnalų puslapių. Ezoterinė literatūra šluote šluojama iš pardavimo punktų lentynų. Nenorėčiau visa tai įvardinti nei blogybe, nei gėriu, tik mėginu perteikti kontekstą arba apsuptį, kurioje tenka gyventi tiek ciliniam piliečiui, tiek menininkui, tiek mokslininkui ar politikui.

Euroskptikai įsitikinę, kad daugumos didžiųjų dabarties negerovių šaltinis – globalizacija. Girdi, jeigu atsiribotume, užsisklęstume, taptume savarankiški, atsirastų mūsiškio aukso amžiaus galimybė. Kad nenukrypčiau per toli į šalį plėtojamas diskusijas apie mūsų visuomenės moderninio kelius ir klystkelius, mėginu atkreipti skaitytojo dėmesį į tai, kokiam dabarties tarpsnyje esame atsidūrę. Istoriniai lūžiai, mitinė ar pusiau mistinė terpė, skaudus socialinis sluoksniavimasis literatūros (ypač romano) plėtrai ir suvėžėjimui turėtų būti ypač palankūs. Tereikia prisiminti Pietų Amerikos magiškojo realizmo rašytojų šedevrus, kurie formavosi panašioje terpeje, o jų atsiradimui ir suklestėjimui mitų, papročių bei visuomenės gyvavimo būdo samplaika turėjo neabejotinai lemiamą reikšmę. Lietuvoje taip nėra – menininkai tokiais viliojančiais gyvenimiškais turtais pasinaudoti neskuba. Vienas kitas mėginimas, kaip antai Gintaro Beresnevičiaus romanas „Paruzija“, didesnės sėkmės nesulaukė. Todėl džiugu, kad rankas imti naująjį Elenos Kurklietytės romaną „Šešėlių verpėja“, kurį bent iš dalies galėtume priskirti prie lietuvių magiškojo realizmo. (Romanas apdovanotas pirmąja M. Vainilaičio literatūrine premija už geriausią knygą mitologine tema – *red.*)

Intriguojanti istorija, kurioje susipina dabarties realijos ir tolimes praecities nuojautos, pasakojama archeologo Benedikto lūpomis. Pakraštyje pelkės, esančios netoli Laumakių gyvenvietės, atkasęs moters kaukolė, mokslininkas Benediktas vilias surasti ir visą paleolito laikų gyvenvietę. Jis svajoja surengti mokslinę ekspediciją šiam tikslui pasiekti, bet tolesnius mokslinius tyrinėjimus sutrikdo ir nustelbia kiti ne mažiau aktualūs įvykiai. Tyrinėdamas radinį, archeologas taip įsigilina į darbą, kad vos nepamiršta realaus gyvenimo ir panryra į 6000 metų senumo tikrovę. Jis taip susižavi radiniu, kad, suteikęs jam Todės vardą, pasigaminęs įsivaizduojamos moters lipdinių ir pasistatęs darbo kambaryje, rašo studiją (ar poemą), kurioje mėgina atkurti to laikotarpio gyvenimo vaizdą. Beje, paleolitės ir jos aplinkos vaizdai šmėžuoja visame romane, bet pats kūrinys, pavadintas „Laukinės Todės isto-

rija“, kaip savarankiška dalis publikuojamas knygos pabaigoje.

Gal archeologas Benediktas būtų net gerokai kuoktelėjęs dėl to savojo fantomo, vardu Todė, jeigu Laumakiuose, kur ir yra įsikūrę archeologinės ekspedicijos dalyviai, nebūtų atsiradusi dar viena moteris, kuriai miestelėnai davė Verpėjos pravardę. Paaiškinimą, kodėl ir kaip viskas atsitiko, nesunkiai aptiksime romano pradžioje: „Apsigyvenusi ji esą toje gryčiutėje, Ilgosios gatvės gale, kur prieš metus vieniša senikė pasimirė. Ėjęs seniūnas šuns ieškoti ir labai nustebęs: aplink trobikę dilgėlės nušienautos, takelis smėliu pabarstytas, o ant durų kabo lentelė, kurioje vaikiškais kreivomis raidėmis išvedžiota: *Kirpykla, verpykla, audykla ir kitos paslaugos.*“ (p. 14) Ta Verpėja tuoj pat sujaukia ne tik archeologo Benedikto, bet ir viso miestelio gyvenimą – vyrai visi iki vieno ima kraustyti dėl jos iš galvos... Ir suprantama dėl ko, nes ji ne tik nepaprastai įdomi moteris, bet ir tikrų tikriausia laumė. Nepasakodamas nuosekliai romano siužeto tik priminsiu, kaip ji, meistriškai paežerėje sukeitusi vaikus (dar kūdikius), paskui be ženklo išgaruoja. Po šio įvykio Benedikto ir Elzės sūnus Vladukas, pirmuosius savo gyvenimo mėnesius gurniai augęs, staiga įstringa. Tėvai iš pradžių nė įtarti neįtaria, kad jie augina ne savąjį sūnų, o laumiuką. Benediktas neilgtrukus susiorientuoja, bet apie savo įtarimus vengia prasiatiti žmonai, kuri turi sveikatos problemų – ją erzina ne tik miesto triukšmas, jį sunkiai pakelia ir kitus modernaus gyvenimo teikiamus pranašumus: automobilį, skalbyklę, kompiuterį. Detektyvinės intrigos mazgas atišamas tada, kai romano herojus, atjojęs į sostinę savąja Balte ir dairdamasis, kur jį prišti, pamato plakatą: „Parodų rūmai maloniai kviečia jus į Vaivos Miglės personalinės tekstilės parodos – ŠEŠĖLIŲ VERPĖJA – atidarymą, kuris įvyks...“ (p. 143) Žinoma, Benediktas nesunkiai atspėja, kad tekstilininkė Vaiva Miglė yra ta pati Laumakių Verpėja. Dar detalčiau viskas atsiskleidžia, kai paaiškėja, kad Vaivos gerbėjas ir sutuoktinis – menotyryninkas Juoda Žila Kasa – ne tik surengė žmonos kūrinį parodą, bet ir visais būdais stengiasi ją išreklamuoti. Tikrasis jo vardas Jeronimas, o tarp jų besisukinėjantis guvus berniukštis Benas yra ne kas kitas, o archeologo ir jo žmonos sūnus Vladas. Apgavikus dabar būtų galima nesunkiai demaskuoti, pareikalavus patikrinti vaiko DNR, bet kas tada atsitiktų su Elze – juk tektų prisipažinti, kad Vladas yra Benedikto ir Verpėjos sūnus. Tad, iškentęs nemalonį akistatą su buvusiu meiluže ir jos vyru, ponas archeologas iš Vaivos šiaip ne taip išgauna kažkada paskolintą rankraštį, kuriame ir yra surašyta mūsų jau minėta „Laukinės Todės istorija“.

Siužeto pasakotojas archeologas Benediktas iš kolegų mokslininkų beveik niekuo neišsiskiria. Žinoma, jis siek tiek talentingesnis, jam labiau sekasi ekspedicijoje – ne kiekvienam pavyksta aptikti paleolitės griaučius. Turi jis ir šiojių tokių keistenybių – automobilį iškeičia į baltą kumelę, kuria paskui visą laiką ir jodinėja, mėgina atsikratyti mobiliojo telefono, kompiuterio. Romane visa tai pavaizduota su išmone, nestokojant švelnios ironijos, bet skaitytojui gali kilti ir šiojių tokių dvejonų, nes realybė liudija ką kita: šiandieninis mokslininkas, kad ir archeologas, be modernios įrangos tiesiog neišsivaizduojamas. Suprantama, paradoksalai ir išimties įmanomi, juk, matant pagonių žynį naudojantis mobiliuoju telefonu ir televizoriumi, taip pat norisi jei ne protestuoti, tai bent atlaidžiai šypelti. Net ir gerai padaryti ar talentingai suvaidinti tokie veiksmai yra sunkiai įtikimi. Daug vientisesnis ir natūralnis Benedikto žmonos Elzės paveikslas. Jos bodėjimasis

modernybe yra įgimtas, turintis ligotumo ar net polinkio į patologiją. Tai labai komplikuota asmenybė, siekianti susikurti kuo natūralesnė aplinką. Gyvenimas Laumakiuose būtų kaip tik jai, bet šiuolaikinio modernaus gyvenimo paslaugų išvengti vis dėlto nepavyksta – gimdyti ji vežama į ligoninę sostinėje, nors laikantis tokios gyvenimo principų būtų reikėję kreiptis į kaimo pribuvėją. Gal labiausiai pavykę, vientisiausi yra vaikų portretai. Ryškesnis, žinoma, Vladas, nes jis ne toks kaip kiti, jis – laumiukas, apie tai byloja ne tik jo išvaizda, kalbėsena, bet ir sugebėjimai numatyti ar atspėti įvykius bei artimų žmonių likimus.

Centrinė romano figūra, be jokios abejonės, yra Verpėja. Ji verta ne tik dėmesio, bet ir tam tikrų ginčų. Jos portretas lipdomas naudojant keletą skirtingų sluoksnių. Mitinis klotas čia ryškiausias. Kol ji atlieka kerėtojos, laumės ar net raganos pareigas, jokių priekaištų lyg ir neturėtume, bet kai atsiduria talentingos menininkės vaidmenyje, pradedame abejoti, ar tai ta pati asmenybė. Žinoma, galima sutikti, kad talentingas kūrėjas privalo turėti ką nors „laumiška“ ar „antgamtiška“, bet kai ji virsta paprasta moterėle, verdančia savo Jeronimui kavą ir drebančia iš baimės, ar nebus demaskuota dėl vaiko vagystės, laumiškų bruožų apskritai nelieka – išgaruoja, ir tiek. Paprasčiausia miesčionė, netekusi savojo laumiškumo (ir laumiuko) dėl tuščiagarbiškos sėkmės, nuvilia ir neįtikina. Arba tas laumiškumas ir net talentas jai buvo pirmetas, arba romane veikia dvi moterys – laumė Verpėja ir tekstilininkė Vaiva Miglė, kurios įvaizdį sukūrė menotyryninkas Jeronimas, kitaip Juoda Žila Kasa. Šis personažas taip pat lyg „iš kitos operos“. Kaip personažas, jis gana ryškus, bet į laumės kompaniją tikrai nėra tinkamas. Todėl ir archeologo Benedikto pasibodėjimas miesčioniška jų gyvenimo aplinka yra suprantamas. Pagaliau ir autorei, matyt, nesinorėjo tęsti kriminalinės intrigos, kad nepakibtų ant plauko visa magiškojo realizmo stilistika, o kūrinys nevirstų paprasta detektyvine istorija ar psichologine drama. Gal dėl tos pačios priežasties pabaigoje „prikabinama“ ir ta „Laukinės Todės istorija“.

Pagirtinas romano autorės siekis priartinti senuosius mitus prie mūsų dienų, pateikti juos kaip atskirą tekstą ar net savarankišką poemą, bet ar nederėjo dar drąsiau nirti į mito, kartu ir tikrovės gelmes, „Laukinės Todės istorija“ adekvačiau integruoti į romano siužetą ir skaitytojui pateikti užbaigtą magiškojo realizmo stilistikos kūrinį. Autorė stovi prie magiškojo realizmo vartų, gal net slenkstį yra peržengusi, bet toliau nerti į jo gilybes nesiryžta. Nesakau, kad stinga įtaigumo ar kūrinio užbaigtumo – visko lyg ir pakanka, skaitytojas sumanias „vedžiojamas už nosies“ nuo pirmo iki paskutinio puslapio, kaip ir dera gero stiliaus kūrinyje. Bet, dorojant tokią medžiagą, taip meistriškai valdant žodį, pageidautinas dar didesnis katarsis, gal net tikras sukrėtimas. Bet ką aš čia karksiu – romanas adekvačiai atitinka dabarties poreikius, jis jau yra skaitomas, o jo populiarumas ateityje tik augs. Kalba stilinga, mokslinis kūrinio pamušalas solidus, intriga supinta išradiniais, siužeto audinys tankus ir lygus. Dar labiau sutirštintus spalvas, pasodrinus intelektualinį mito ir realybės tirpalą, tekstas, be jokios abejonės, skaitytojui būtų sunkiau įkandamas, prarastų dalį populiarumo, o tokia netektis šiuo krizės laiku būtų sunkiai kompensuojama.

VYTAUTAS GIRDIJAUSKAS

Pasaulis, kuriame tylima

Ryszard Kapuściński. Kristus su automatu ant peties. Iš lenkų k. vertė Vytautas Dekšnys. K.: Kitos knygos, 2009. 160 p.

Jeigu tikėtume skambia lyg varpeliai teorija, teigiančia, jog visų kataklizmų, nelaimių, poltergeistų ir amoralibių kaltininkas yra žmogus, tai turėtume sutikti ir su tuo, kad vieną dieną Didysis Svieta Lygintojas nusileis iš dangaus ir automatu išguldyt visus blogiukus bei prikels tauriuosius amžinajam gyvenimui. Jei nepatinka dailus religinis pasiansas, galime prisiminti Gamtą, Žemę, Gają. Tik pastaroji, skirtingai nei Dieviškasis tas, niekada nežadėjo vieniems dovanoti, o kitus nuteisti. Žmonija, suprasta kaip vieninga parazitų rūšis, bus nušluota poros bangų milžinių ar Etnos ir jos pelenais alsuojančių giminaičių gripo epidemijos. Tokias dvi ne pačias patogiausias pabaigas artina joms jau daugybę amžių klijomas pamatas: žmonių vidinis genocidas, kuris vykdomas norint užgrobti *kito* žemę.

Taigi prisiminę žemės ir jos iščių galią, galime judėti toliau, konkrečiai – Ryszardo Kapuściński pėdų išpaudais, paliktais Priešakinėje Azijoje, Afrikoje bei Pietų ir Centrinėje Amerikoje.

Fedajiniai – tai palestiniečių partizanai ar teroristai (vadink kaip nori), kovojantys prieš okupantus, atėmusius jų ir jų tėvų žemes. Nesunku atspėti, kad, Izraelį paskelbus amžinąja

žydų tėvyne, kviečiančia ne tik simboliškai užsukti, bet ir apsigyventi, kažkas turėjo iš ten pasitraukti. Žodis „kažkas“ yra labai neapibrėžtas, netikslus, net neaiškus. Kažkas niekada neprilygs Jam ir Jai, nežais bridžo su Manimi ar Jais. Kažkas – tai vos keli šimtai tūkstančių bežemiais klajokliais paverstų arabų, nieko ypatingo nenorinčių – tik dirbti tėvų žemę ir išleisti sūnus į mokslus. Būti „kažkuo“ yra baisiai nemalonu dalykėlis. Todėl krikščykite dukras Valstijomis, o sūnus Izraeliais. Dėl visa pikta.

Centrinė Amerika, anot Kapuściński, kraštovaizdžio požiūriu – vienas nuostabiausių žemės kampelių. Šis pastebėjimas tampa liūdnas, perskaidčius vos kelis šio sielvartingo krašto istorijos puslapius. Tai, ką modernios (apskritai imant) Vakarų šalys patyrė XIX a., Centrinei ir Pietų Amerikai teko iškęsti XX a. viduryje. Tautos, kaip aukščiausios prabos istorinio reliкто, klausimas ten gal ir nebūtų kilęs, jei „modernieji Vakarai“ savo kolonijoms būtų leidę bent kvėpeltelėti. Deja, oras brangiai kainuoja. Tai puikiai žinojo ČZV, tai dar puikiau suvokė „United Fruit“ (a. a. JAV įmonė), lyg milžiniškas nesutrypiamas tarantulas ilgam įleidusi savo čiuptuvėlius į derlingą Gvatemalos juodžemį. Savaime suprantama, kad „liberalios ir demokratija alsuojančios“ avėlės išleidimas garantuoja savarankiškos ekonomikos, o netrukus – ir politikos praradimą. Juk laisvoji rinka turi būti ginama visais įmanomais būdais – ČZV šakalais, reindžeriais ar vietiniais marionetinėmis prezidentais. *Laissez-faire?*

Iš kitų pastebėjimų, taip pat ganėtinai vykusių ir atspindinčių ne visiems žurnalistams būdingą vidinį užtaisą, išsiskiria Kapuściński pamąstymai apie tylą. Didžiausias fizikų galvos skausmas ir tyrimų objektas – kvantinė mechanika, o save gerbiančiam tironui privalo išmanyti tylos mokslą. Tylos įvedimas yra visų diktatoriaus gabumų reikalaujantis uždavinys. Padaryti tautą tylią – tai dalį jos išskerti, nepamirštant šoko reklamos. Antai San Migelio miškų partizanas Victoriano Gómezas sušaudomas miestelio stadione. Egzekuciją tiesiogiai transliuoja televizija. Sausakimšas stadionas. Spragsi fotoaparatai ir spragėsiai... Tokiomis akimirkomis sunku sutikti su teiginiu, kad didieji Vakarai linksminasi kitaip – ištaigingiau, bukia. Iš tiesų, visi žmonės panašūs. Ypač kai kalbame apie mirtį ir iš jos daromas pramogas.

Logiškas klausimas – kuo „Kristus su automatu ant peties“ skiriasi nuo kitų antvakarietiškų, kairiąją mintį puoselėjančių knygų? Pirmą, tai nėra Che Guevaros tipo instruktažas jauniesiems partizanams. Antra, knyga taip pat nėra politinės filosofijos ar ekonomikos tikslais suręstas kūrinys. Kapuściński mėgina fiksuoti žmoniškumo apraiškas susiskaldžiusioje ir klasių kovoje paskendusioje visuomenėje. O kai tai pavyksta padaryti – nerinama gilyn ir aiškinamasi kaip.

MARIUS PLEČKAITIS

„Poezijos pavasario“ datulė

Tikriausiai jau kokius 200 144 kartus panosėje ar viešai buvo užduotas meta-dimensinis klausimas: „Kas tas „Poezijos pavasaris“? Ir apskritai – kur man dabar per tą „Poezijos pavasario“ orgiją dėtis?

„Poezijos pavasaris“ tūlam lietuviui pirmiausia asocijuojasi su emblema – PP paukšte. Ši paukštė – veikiausiai gegutė, gal jerubė. Arba Jonynas.

Nauda tūlam lietuviui iš PP menka. Jei nesi eiliakalys – vynelio, sūrio ir grakščiakojų atsidadusių gerbėjų, matyt, negausi. Mantas Gimžauskas viename eilėraštyje ne be reikalo rašė:

*bet pusketvirto milijono dievų
gatvėj tave gali išgirsti
ir įliet šventos dvasios į smegenis
tos nuo kurios madinga pastoti
pastoti dažniausiai poetu ar didvyriu*

Mūsų tėvynėje, Lietuvoje, poeto ir didvyrio sąvokos yra beveik tapačios. Niekas rimtai nežiūri į poetų peštynes, alkoholystę ar korimąsi. Juk tam reikia gero kibiro drąsos. Poetas yra didvyris tiek, kiek didvyris yra nevykėlis.

Pasislėpti nuo „Poezijos pavasario“ balanų baisiai lengva. Indiferentiškumas būdingas kas antram lietuviui. Dar kas antram – intravertiškumas. Kartu šie Jungo iškasti draugeliai kepa blynus ir geria baltąją. Paskui patys virsta į „Poezijos pavasari“ ir atsiduoda jo promilių šėlsmui. Taigi pasislėpti nuo PP – baisiai sunku.

„Poezijos pavasaris“ turi tradiciją kas metus iš poetų atsiųstų eilėraščių sudaryti geriausiųjų almanachą. Čia niekada netrūksta senų, veik mohikanų, poetų. Jie, žinoma, labai vertinami, turi bronzozauriško žavesio. Netrūksta čia ir gražaus jaunimo. Tokio kaip aš, šio painedu pamąstymo autorius. O didžiąją dalį almanacho sudaro necharizmatiškų vidutinio amžiaus vyrų ir madmuazelių postringavimai. Knygelė išleidžiama maždaug 800 egzempliorių tiražu. Dalis jų atiduodama autoriams, pasirašiusiems klaidžią sutartį. Likusi dalis pūpso knygynuose, ieškodama drėgnų moteriškų delnelių: ak, Stankevičius...

„Poezijos pavasaris“ – tai interpolė, tarp miestinė šventė. PP paukštė nepavargdama skraidina poetus ir poetes į atokiausius Lietuvos kampelius. Tačiau atokumas kvepia riba, o riba – periferija. Periferija savo ruožtu atsiduoda naftali-nu ir liurlenančiais močiučių dekalogais.

Laimė ta, kad ypatingų pažinčių, norint aktyviai dalyvauti „Poezijos pavasarije“, nereikia. Čia ne piktasis broliukas PDR ar Vilniaus „bohemiškų“ ložė. PP yra atviras visiems: gėjams, tautinėms mažumoms, net sūnams poetams. „Poezijos pavasario“ paukštė guviai kraipo snapą, pliaukšdama tiek su niekam nežinomu penkiolikamečiu, tiek su prastu burnos kvapu pasižyminčia poete iš Visagino.

Tikriausiai visų pasaulio metaforų neužtektų PP grožiui nupasakoti: žymiųjų poetų džentelmeniškumui, susipynusiam su vyriškumu, rašančiųjų socialisčių kilniadvasiškumui, jaunųjų kūrėjų originalumui, debutantų visa zonuojančioms akytėms. Ak, kaip lengva įsimylėti pavasari! Kai lauke tiek veržlių eiluojančių *Homo sapiens* – su šypsenomis veiduose ir gėlėmis švarkų atlapuose. Taip ir norisi kišti ranką kišenėn, ištraukti „stapariką“ ir paprašyti, kad ipiltų.

MARIUS PLEČKAITIS

Jolanta Janavičienė. Kaukės. 2010

n...u...o...g...i...r...d...o...s

Šiandien aš švelniai kalbu, – mat pirmadienis.
Gintaras Zinkevičius, menininkas

Kada vaikus nešė gandrai, vertybės buvo stabilesnės.
Viktoras Rudžianskas, poetas

Sausa būseną – nei šis, nei tas.
Danguolė Nekrašienė, buhalterė

Aš tik spalvom atsimenu, o ne pavadinimais.
Vilma Šileikienė, menininkė

Jie tokie mažučiai, kad jų neįmanoma nepastebėti.
Ieva Gudmonaitė, studentė

Vilties sutilpti norėti tikrai nereikia.
Antanas Smetona, Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto dekanas

Pasivaikščiojimas parke yra tyras.
Aldona Dobrovolskienė, tapytoja

Gyvenime nepamatyti Bedugnio – tragedija.
Teresė Jankauskaitė, keramikė

Ir pamiršit lemputes, ir vaikščiosit su prožektoriais.
Gintautas Trimakas, menininkas

Ten laksto šunys, katės, ten laksto gyvenimas.
Antanas Markuckis, teatro režisierius

Mano praktikoj dažniau būna sugedusios galvos.
Gintaras Zinkevičius, menininkas

Dėl Užutrakio galima ir su velniu susidėt.
Gintaras Abaravičius, Trakų istorinio nacionalinio parko direktorius

Kūrybinė destrukcija – jau politika.
Agnė Vaišnorienė, savivaldybės darbuotoja

Esu vulgarus, einu miegoti.
Klaudijus Palilionis, asistentas

Kad necyptų, reik mokėt.
Ričardas Šileika, nuogirdininkas

Meninė teorija gali būt bet kokia.
Alvydas Lukys, menininkas

Pasinerti ir neturėti jokios naudos.
Ramūnas Kirdeikis, laisvalaikio ir pramogų organizatorius

Nuoširdu yra neploti.
Lina Vareikytė, prevencijos skyriaus tyrėja

Kai atsipeikėjama, taip viskas socialu.
Vladas Pilka, anesteziologas

Nesveika skaityti savaitgaliais Šliogerį.
Gintautas Trimakas, menininkas

Sergančių net sveikų yra.
Danguolė Nekrašienė, buhalterė

Miestą Lietuvoje dar reikia sukurti.
Egidijus Aleksandravičius, istorikas

Yra tokios pavardės, kurios tinka į dainas.
Mykolas Karčiauskas, poetas

Kad neišgertum, tai ir nepastebėtum.
Andrius Surgailis, menininkas

Rimuota forma – ne humaniškausias pasirinkimas.
Aušra Kaziliūnaitė, poetė

Man kai suskamba spalvos, – jaučiu malonumą.
Asta Valskienė, metodikos kabineto vedėja

RIČARDAS ŠILEIKA

HARRY DE QUETTEVILLE

Pusamžis, o vis dar žaidžiu su žaislais

Štai taip: dabar oficialiai esu pusamžis. Kai kas tvirtins, kad toks buvau visada. Tiesa, kad, pavyzdžiui, pasprukęs iš pamokų į neteisėtą ekskursiją aludėn, užsisakydavau pintą „Spitfire“ biterio ir patogiai įsitaisydavau atokiame kamputyje.

Tačiau šiandien savo pretenzijas į pypkės ir šlepečių statusą pateisinti mane skatina ne vien bendraamžių pašaipas. Dabar ir Kento universiteto mokslininkai man sako, kad esu pusamžis. Jie tai žino, nes atliko apžvalgą, kuri teigia, kad sulaukęs trisdešimt penkerių liaujiesi buvęs jaunas.

Trumpas pamąstymas atskleidžia, kad šis atradimas ne toks jau ir stulbinamas. Iš tiesų, atsivertę 90 psalmę, prisiminsime, kad: „Gyvename septynias dešimtis metų, o jei tvirtesni – galbūt aštuonias.“ Jei išties gyvename iki septyniasdešimties, tai pusamžis labai tiksliai yra trisdešimt penkeri. Kitaip tariant, tos gerai finansuojamos šių dienų smegenys Kente išdidžiai atskleidė statistiką, kurią dar bronzos amžiuje galėjo parodyti Mozė.

Vis dėlto tai erzina. Aš nesijaučiu pusamžis ir (jei į šalį padėtume „Spitfire“ pintas) tikrai nesielgiu kaip pusamžis. Iš tiesų daugelis mano elgesį pavadintų vaikišku. Bet taip turbūt yra todėl, kad kaip ir daugybė mane supančių žmonių nedarau daugelio suaugusiems būdingų dalykų.

Kalbant apie šeimos frontą, dar nesu susituokęs ir neturiu vaikų. Tik pernai pasiėmiau paskolą būstui (bent jau šis

ryšys bus tikrai ilgalaikis). Tai yra ryškūs socialiniai jaunatviško suaugimo ženklai – ir jie nustumiami vis toliau.

1975-aisiais – mano gimimo metais – vidutinis besituokiančių vyrų amžius buvo 24,83 metų. 2005 m. (būtent tų metų statistika kol kas yra naujausia) šis amžius pakilo iki 31,7 metų.

Jei santuoka yra tas laikas, kada atsikratoma vaikiškų dalykų, tai atsikratyti jų ketvirtame savo amžiaus dešimtyje yra nė kiek ne vėlu. Taigi galbūt su savo žaislais dar kurį laiką galėsiu pažaisiti. Ir galbūt elgsiuosi teisingai. Nuo pramonės perversmo laikų gyvenimo trukmė kiekvieniems nuvyventiems metams pailgėjo ketvirčiu metų. Tai reiškia, kad, kasmet nuvyvenę metus, prie mirties priartėjame tik devyniais mėnesiais! Nuostabu, ar ne? Medicinos pažanga mus beveik priartina prie kelionės laiku.

Taigi, per trisdešimt penkerius nuo mano gimimo praėjusius metus gyvenimo trukmė ilgėjo beveik devyneriais metais. Tai reiškia, kad man visai ne trisdešimt penkeri. Iš tiesų man dvidešimt šešeri – taigi esu dar tikrai jaunas ir tik metais vyresnis, nei 1975 m. buvo tinkamiausias amžius tuoktis.

O iki to laiko, kai pasieksiu numatomą atsisveikinimo su šiuo pasauliu datą – 2052 m., gyvenimo trukmė bus (jei ji ir toliau augs taip kaip dabar) pailgėjusi dar dešimčia su pusė metų ir suteiks man aštuoniasdešimt aštuonerius gyvenimo

metus. Tad kas tie trisdešimt penkeri iš aštuoniasdešimt aštuonerių? Niekas. Vis dar esu vaikščioti besimokantis kūdikis...

Atrodo, kad visas šis slidus reliatyvizmas teigia, jog tokios sąvokos kaip „jaunas“ ir „pusamžis“ yra beveik be galio paslankios ir subjektyvios. Sakoma, kad esi tokio amžiaus, kokio jautiesi esąs. Išskyrus tai, kad mūsų kūnai ne itin veiksmingai prisitaiko prie mūsų ilgesnio gyvenimo. Stomatologams jų verslas šitaip sekasi todėl, kad mūsų dantys ir dantenos skirtos laikyti – atspėjot – trisdešimt penkerius metus.

Ir nors daug daugiau moterų laimingai vaikų susilaukia vėliau (1975 m. 79 procentai vaikų gimdavo jaunesnėms nei trisdešimties metų mamoms, šiandien tokių gimsta mažiau nei 50 procentų), turėtų būti ir tokių, kurios pamato atidėliojusios per ilgai.

Tačiau nors turime trisdešimt penkerius metus tam pasirošti, vidutiniam amžiui tebėra itin lengva tave užklupti netikėtai. Bet nieko baisaus. Nes, pasak Kento mokslinčių, turiu dvidešimt trejus metus su tuo apsiprasti. Anot jų, pusamžis esi iki penkiasdešimt aštuonerių.

O tai labai juokinga. Juk visi žino, kad penkiasdešimt aštuonerių esi senolis.

„The Daily Telegraph“, 2010.III.17
Vertė Kęstutis Pulokas

Šis tas apie Joną Žiežirbą

Norint išsiaiškinti, kaip Kovo 11-ąją praleido Jonas Žiežirba, pirmiausia reikia šį tą papasakoti apie jį patį, paaiškinti, kas jis toks, ką veikia, kaip ir kuo gyvena. Visų pirma, mūsų dėmesį patraukia jo pavardė.

Žiežirba. Kodėl Žiežirba? O todėl, kad jo tėvas buvo suvirintojas, o tėvo tėvas, Jono senelis, buvo gaisrininkas, o Jono prosenelis buvo labai ūmaus būdo ir kažkada užpuolė kaimyną, tiesa, nelabai jau kas pamena kodėl, ir užpuolimas nebuvo lengvas, sunkokas buvo, nes nuo tada kaimynas negalėjo vaikščioti, kalbėti, gulėjo lovoj, ir tiek. Visi ūkio darbai liko ant jo žmonos pečių, o vaikai buvo dar visai maži, tai ši, neišmanydama, kaip sukurti ūkyje ir dar vaikų prižiūrėti, po ilgų dvejonų nusprendė parsivesti kitą vyrą – kaimynų vyriausiąjį sūnų (invalido žmona už jį buvo vyresnė penkiolika metų). Visam kaimui metų skirtumas netrukde, trukdė pats žinojimas, kad žmona parsivedė į namus naują vyrą nemirus pirmajam, to jie anksčiau nebuvo matę, apie tai jie nebuvo girdėję, ir visi tyliai savo pirkiose keikdavo netinkamai besielgiančią žmoną. Kaip pati žmona gyveno su naujuoju vyru ir pirmuoju vyru invalidu, neaišku, bet žmonės kalbėdavo, kad nevengdavo ir pagulėti su naujuoju vyru, o tasai invalidas būdavo priverstas viską girdėti, negalėdavo paprieštarauti porelei, gulėdavo, gulėdavo, o ką jis galvodavo, niekas nesužinojo. Po metų neišskiomis aplinkybėmis jis mirė, ir visas kaimas lengviau atsiduso: pagaliau jų kaimynystėje vėl įsivyravo tvarka, o ir tie keli kaimynai, bandę kitiems įrodyti, kad žmona tyčia nužudė vyrą, ganėtinai greit nutilo, nes tai niekam nebuvo įdomu.

Jono prosenelis visą tą laiką ir dar daug likusių metų praleido kalėjime už užpuolimą, vėliau iš ten išėjo, ir niekas nebežino, kaip jis gyveno ir ką veikė toliau. Bet jo paties tėvas irgi buvo neramaus būdo žmogus, labai mylėjo moteris, buvo visoje apylinkėje žinomas mergišius, ir nė viena mergina jam neatsispyrdavo: jei jau norėdavo kurios nors, tai ir gaudavo. Vyresnės moterys stebėdavosi, iš kur jo toks karštis meilei, o vyrai nerimaudavo ir sakydavo:

– O, jei tik tokį užtikčiau su savo žmona, iškart pakarčiau abu, nepagalėčiau!

Jono prosenelio tėvas taip sumaniai ir greitai sukdavosi, kad nė vienas vyras jo nebuvo sučiupęs, o jei vyrai vėliau ir sužinodavo ką nors apie savo žmonių suviliojimą, tasai karštuolis jau seniai būdavo dingęs iš kaimo. O paskui jis mirė, pasigavęs kažkokią negarbingą ligą. Pasekė savo tėvo pėdomis – šis taip pat buvo mergišius ir mirė nuo panašios ligos.

Kokie dar anksčiau gyvenę vyrai buvo Jono giminėje, mes nežinome, tačiau galima numanyti, kad Žiežirbomis ši giminė buvo praminta pelnytai.

Pats Jonas, būtina paminėti, nebuvo vienas iš tų karštųjų Žiežirbų. Kaip ir jo tėvas, dirbo suvirintoju – tėvas išmokė jį šio amato. Ir, kaip ir tėvas, sakydavęs: „Velniop moteris, tas bjaurybes!“; Jonas laikėsi vienišumo. Nebuvo taip, kad jis buvo nekaltas, ne, ne, moterų jis buvo turėjęs, ir ne vieną, ne dvi, tačiau kuriam laikui praėjus jis su jomis išsiskirdavo. Pats nežinodavo, kodėl taip, bet ir galvos sau nekvaršindavo, ir nors metai jau spaudė, nes buvo keturiasdešimt devynerių,

tikrai niekur neskubėjo, nemandė surasti bet kokios moters, kad tik nebūtų vienas. Vienatvė jam niekad nekėlė problemų, vienatvė buvo jo natūrali būseną. Jo butas puikiai tai atspindėjo: dviejų kambarių bute būdavo taip tylu, jog kartais kaimynams pasirodydavo, kad Jono nėra namie savaite, dvi. Jonui niekad nepatiko triukšmas, todėl jis mėgdavo žiūrėti televizorių labai tyliai, muzikos nesiklausydavo, retsykiais nebent išjungdavo žinių radiją, bet irgi tyliai. Kai virtuvėje gamindavo maistą, stengdavosi nebarškinti indų vienu į kitus, taip jis elgėsi ir su stalo įrankiais. Jonui Žiežirbai patiko tylą, patiko, kai niekas netrukdo. Užtat jam labai nepatikdavo kaimynės iš devyniolikto buto vizitai.

Ji ateidavo kartą per savaitę, jei Jonui nepasisekdavo – du kartus. Ji buvo Veronika, Veronika iš Mašiotų kaimo, kaip pati visad sakydavo. Jonui nerūpėjo tasai kaimas, o Veronikai labai rūpėjo, ir ji dažnai pasakodavo apie savo vaikystę Mašiotuose, apie tėvus, senelius, brolius ir seseris.

– Bet dabar jie visi mirę ir aš likusi viena viena, – prisiminimus baigdavo kaimynė.

Deja, tai mažai rūpėjo Jonui. Ir šiaip – Veronikai buvo liūdna, kad ji nerūpi Jonui. Jai buvo pabodę gyventi vienai (jos vyras mirė, kai jai buvo trisdešimt dveji metai, ir nuo to laiko ji viena išgyveno penkiolika metų – vienatvė ją slėgė, nebuvo kam išsipasakoti, nebuvo kuo rūpintis), todėl ji dėjo daug vilčių į Joną Žiežirbą. Tačiau kuo daugiau vilčių dėjo, tuo labiau Jonas tolo nuo jos. Kai ji pas jį ateidavo, kartais jis visą valandą nepratarėdavo nė žodžio: Veronika vis kalbėdavo, kalbėdavo, o jis vis tylėdavo, tylėdavo, žiūrėdavo lyg ir į ją, tačiau lyg ir kažkur toli. Nesuprato Veronika Jono elgesio, tačiau ir toliau pas jį eidavo kas savaitę, išsikalbėdavo, tada išeidavo, grįždavo į savo butą, pasiimdavo ant kelių katiną ir klausydavosi garsiai radijo – tai jai padėdavo jaustis ne vienai namuose.

Štai dabar mes jau žinome šį tą apie Joną Žiežirbą. Jam keturiasdešimt devyneri, jis dirba suvirintoju, jam nelabai rūpi moterys (arba: jam nelabai sekasi su moterimis) ir jis mėgsta tylą. Tai leidžia mums šiek tiek priartėti prie mūsų tikslo – išsiaiškinti, kaip Kovo 11-ąją praleido mūsų tyrinėjamas pilietis J. Ž.

Dabar pats metas pabandyti sužinoti, ką Jonas Žiežirba veikia dienomis.

O dienomis jis dirba, aišku, jeigu tai darbo dienos. Kaip jau minėta, jis yra suvirintojas, galima sakyti, iš tėvo perėmė specialybę, tačiau ne todėl, kad būtų degęs noru būti suvirintoju: kai suėjo šešiolika, tėvas jį pradėjo mokyti suvirinimo meno – Jonas nespriešino, nes žinojo, kad vis tiek kažkuo reiks būti gyvenime. Suvirintojo specialybė Jonui neatrodė bloga, jis visą laiką girdėdavo žmones teigiamai kalbant apie tėvą: tai vieni, tai kiti kaimynai prašydavo tėvą pagalbos, ir jis niekad neatsisakydavo padėti žmonėms, suvirindavo tai šį, tai aną, ir visi buvo juo patenkinti. Jonas irgi ką nors suvirindavo žmonėms, jei šie paprašydavo. Tiesą sakant, jie prašydavo labai retai, nes Jonas nebuvo kalbus žmogus, visiems kaimynams atrodė, kad jis jų vengia. Kai kurie kaimynai Joną laikė nosį užrietusia kiaule, visai nesirūpinančia, kas vyksta aplink. Jonas niekad nežinojo, kodėl

jo tėvą kaimynai dažnai prašydavo pagalbos, o jį ne, tačiau nesuko dėl to galvos. Svarbu pasakyti, kad Jonas išvis mažai dėl ko sukdavo galvą, tačiau negalima teigti, jog visai niekuo nesirūpindavo.

Darbe sukdavo galvą per pietų pertrauką, kada su kitais bendradarbiais sėdavo prie stalo valgyti ir lošti kortomis. Jo rūpestis būdavo nepralaimėti ir jis stengdavo iš paskutiniųjų. Dažniausiai jam pavykdavo.

Po darbo stengdavosi įsėsti į autobusą, kuriame būtų kuo mažiau žmonių. Jis stovėdavo stotelėje ir galvodavo: kad tik kuo mažiau žmonių būtų, kad tik kuo mažiau jų būtų. Tuomet stengdavosi labiau nei lošdamas kortomis su kolegomis, tačiau ne visad jo pastangos duodavo vaisių. Dažniausiai atvažiuodavo pilni autobusai (būdavo piko metas) ir Jonui Žiežirbai tekdavo sprautis tarp žmonių, trintis į juos, uosti jų kvapus, ką ir kalbėti apie tai, kad visą kelią tekdavo stovėti, nes visos sėdynės būdavo užimtos.

Parduotuvėse jam rūpėdavo rasti savo mėgstamą „Draugų“ batoną, vieną seniausių batonų, kuriuos tik Jonas pamena. Tokį batoną pirkdavo jo tėvas, kai pats Jonas buvo tik maža žiežirbėlė, ir rytais tepdavo Jonui sumuštinis. Tokį batoną pirkdavo ir Jono kiemo draugas Vytatas, pas kurį Jonas dažnai svečiuodavosi (ten žiūrėdavo televizorių, nes namie tokio dar neturėjo), ir jam patikdavo stebėti, kaip Vytko motina tepdavo sumuštinis. Vos įžengęs į duonos skyrių jis pamatydavo batonų lentynas ir iškart galėdavo pasakyti, ar dar yra jo mėgstamų batonų, ar visi išpirkti ir nespėta atvežti naujų. Jeigu rasdavo savo batoną, apsidžiaugdavo ir būtinai nusipirkdavo dar kokių nors nereikalingų prekių, tikėdamasis kada nors paeksperimentuoti virtuvėje; jeigu nerasdavo batono, pirkdavo parduotuvėje tik būtiniausių prekių ir namo eidavo lėčiau nei įprastai.

Daugiau jis nelabai dėl ko rūpindavosi, bet dėl to irgi nekvaršino sau galvos. Jam niekad nebuvo kilusi mintis, kad jis kažkoks svetimas pasauliui ir jo žmonėms, kad yra pernelyg atitrūkęs nuo realybės. Realybė būdavo visad čia pat: karštis lydo metalą, tą Jonas Žiežirba kasdien darbe sprasdavo. Darbe jis užsiimdavo tikrą tikriausia gyvenimo realybe, darbe jis virindavo ką nors ir jausdavo, kaip logiškai sutvarkytas pasaulis, viskas vyksta pagal taisykles ir sąlygas.

Bėdų Jonui sukeldavo poilsio dienos, nes jis nežinodavo, ką tada veikti. Pro langą matydavo, kaip jaunos šeimos eina pasivaikščioti su mažais vaikais, vyresni vaikai žaidžia kieme – kas smėlio dėžėje, kas krepšinio aikštelėje, – senyvi žmonės laukia savo vaikų ir anūkų, pasitinka juos kieme, vyrai sėda į automobilius ir važiuoja apsipirkti, moterys balkonuose džiausto drabužius, kai kurios – kieme ant ilgų virvių. Po pietų kiemas nurimdavo, vakare senelius palikdavo vaikais ir anūkais, seneliai palydėdavo juos iki namo kampo, kur auga didelis gluosnis ir stovi šiukšlių konteineriai. Toks scenarijus kartodavosi ir šeštadienį, ir sekmadienį, bet sekmadienį kiek mažiau visko vykdavo, tik vaikai vis taip pat žaisdavo, bėgiodavo, juokdavosi vieni iš kitų.

Šis tas apie Joną Žiezirbą

Atkelta iš p. 11

Pats Jonas Žiezirba nebuvo nei kūdikis, nei vaikas, taigi savaitgaliais neidavo niekur su tėvais. Jo amžiuje kokiai nors moteriai jis jau galėjo būti vyras ir turėti vaikų. Galėjo jis jau būti ir jaunas senelis, susilaukęs anūko ar anūkėlės, tačiau nevedęs ir vaikų nesusilaukęs nebūsi seneliu. Jis stebėdavo pro langą visą savaitgalio vyksmą ir bandydavo įsivaizduoti save atliekant įvairius vaidmenis: regėdavo save kaip vaiką, kaip jauną vyrą, kaip pagyvenusį vyrą ir kaip senelį.

Jonas-vaikas visad atsidurdavo smėlio dėžėje ir statydavo pilį, brėždavo smėlyje kelią, statydavo kitą pilį, vėl brėždavo kelią, statydavo mažesnę pilį, dar vieną, vėl brėždavo kelią. Paskui atsisodavo, nugriaudavo viską, kad kiti vaikai negalėtų žaisti su jo statiniais, ir nueidavo namo – tėvas jį kviesdavo pietų.

Jonas-jaunuolis dažniausiai atsikeldavo anksti ryte ir nusiprausdavo, nusiskusdavo, išsikvėpdavo, apsivilkdavo baltus baltus marškinius, apsimaudavo juodas kelnes, apsi-
audavo nublizgintus odinius batus, pažiūrėdavo į veidrodį, nusišypsodavo sau ir išeidavo iš namų. Kitame kieme jo laukdavo mergina, vardu Marija. Marijai dvidešimt vieni, ji baigusi profesinę mokyklą, jos specialybė – maisto paruošėja, dirba mėsos fabrike. Jonui Žiezirbai be galo patinka Marijos rankos, nors jos kartais ir atsiduoda mėsa, o Marijai labai patinka Jono šypsena – ji dera prie jo baltų baltų marškinių. Tiesą sakant, jei ne tie balti marškiniai, Marija nebūtų pastebėjusi Jono. Kartą parduotuvėje ji laukė eilėje prie kasos ir pastebėjo, kad prieš ją stovintis vyriškis baltais marškiniais yra išsipurvinęs kairę rankovę. Ji ranka palietė jo petį, jaunuolis išsigandęs atsisuko, Marija pasakė: „Pone, jūsų kairė rankovė purvina“, o jaunuolis išraudo, pažiūrėjo į rankovę, pamatė dėmę, dar labiau išraudo, paseilines pirštus pabandė nusivalyti dėmę, bet norimo rezultato nepasiekė, dėmė taip ir liko – nei dingto, nei sumažėjo; o Marija žiūrėjo į jaunuolį Joną ir šypsojosi. Norėdamas sumažinti savo nepatogumo dydį, Jonas paklausė, ar Marija nenorėtų su juo išgerti kavos, ir ši sutiko, nes tą šeštadienį neturėjo ką veikti. Taigi sumokėję už prekes jie ir nuėjo išgerti kavos, nors Jonas šiaip jau kavos negėrė, ir tik kai jos paragavo, suprato, koks išsiblaškęs yra šalia Marijos, jei užmiršo, kad negeria kavos. Neslėpė to nuo Marijos, pasakė visą tiesą apie kavą, ir Marija ilgai kvatojosi, o Jonui irgi palengvėjo, kažkoks ramumas pripildė jo širdį. Taip jie susipažino ir nuo tos dienos kasdien susitikdavo, jų draugystė vis labiau stiprėjo, skleidėsi kaip gėlės žiedas, o kiekvieną šeštadienį, kai Marijos mama išvažiuodavo į Gariūnų turgų, Jonas atėdavo pas ją ir jie darydavo šį tą, ko niekad nedarydavo jos mamai esant namie.

Taip žavingai jis įsivaizduodavo save kaip jaunuolį, tačiau visai nežavingai sau rodydavosi kaip pagyvenęs vyras ar senelis: su pilvu, savotiškai blogas. Marijos jau neišivaizduodavo šalia savęs, jie išsiskyrė po dvejų metų draugystės, nes Marija apgaudinėjo Joną Žiezirbą su vienu mėsos fabriko sargu: ji kai ką darydavo su juo sandėlyje, ko niekad nedarydavo su Jonu jos mamai esant namie, ir tada sargas apsimesdavo nepastebintis, kad Marija iš fabriko vaigia dešras. Jonas-pagyvenęs vyras gyvena su Aldona. Aldona jo nežavi kaip moteris, ir jie susipažino tik todėl, kad Jonas jautė patinkantis Aldonai, ir jie sugulė tik todėl, kad Jonas jautė, jog Aldona to nori. Tada ir sūnus gimė, ir Jonui nebuvo kur trauktis, tai taip jie ir gyveno kartu. Vėliau atsirado antras sūnus, ir jie toliau gyveno visi kartu. Abu vaikai baigė mokyklą įstojo į universitetą ir sėkmingai baigė mokslus. Pirmasis sūnus buvo inžinierius. Antrasis baigė filosofiją ir dažniausiai pinigų užsidirbdavo versdamas kitų filosofų veikalus į lietuvių kalbą. Jonui Žiezirbai pirmasis sūnus patiko, o antrasis nelabai – žinoma, dėl profesijos, – ir kai šie susilaukė vaikų, labiau mylėjo vyresniojo vaiką nei jaunesniojo, o jo žmona visą laiką dėl to priekaištaudavo, tačiau Jonas Žiezirba savo nusistatymų nepakeitė. Anūkai augo, ir vyresniojo sūnaus vaikas pasuko blogais keliais: kai Jonui buvo septynišiasdešimt, anūkas pateko į kalėjimą už vagystes ir reketavimą; užtat jaunesniojo sūnaus vaikas įstojo į Muzikos akademiją, ten grojo saksofonu, dėl to Jonas nuolat priekaištaudavo sūnui:

– Ir kas iš to saksofono? Neuždirbs saksofonas jam duonos. Oi, negerai negerai. Pats buvai visą laik kitoks, tai ir savo vaiką tokį užauginai – kažkoks iškritęs iš pasaulio. Na

kas gi mokosi groti saksofonu? Verčiau eitų dirbti į statybas, bent pinigų turėtų.

Jonas Žiezirba buvo girdėjęs, kad tėvai visad konfliktuoja su vaikais, todėl, matyt, ir įsivaizduodavo save senatvėje šiek tiek pikta.

Fantazuodamas jis šiaip taip sugebėdavo praleisti savaitgalius, tačiau savaitgaliai nebūdavo vienintelės laisvos dienos jo gyvenime. Visai kitokios laisvos dienos būdavo, kai jos pasitaikydavo savaitės viduryje. Taip nutikdavo dėl valstybinių švenčių, tokių kaip Vasario 16-oji ar Kovo 11-oji, ir Jonas ilgai sukdamo galvą ir nervindavosi, nes nebežinodavo, ką tokiais dienomis reikės veikti. Bėda ta, kad tokios dienos nebūdavo savaitgaliai, nes tai būdavo ne savaitgaliai, ir tokios dienos nebūdavo darbo dienos, nors ir turėdavo būti darbo dienos. Tai Joną Žiezirbą kaip reikiant klaidindavo, jis pykdavo. Visada žinodavo, ką reikia daryti pirmadienį–penktadienį ir kaip nieko neišvengiant daryti šeštadienį ir sekmadienį, tačiau niekad nesuprasdavo, ką reikia daryti, pvz., trečiadienį, kai nereikia eiti į darbą. O kai nereikia eiti į darbą, vadinasi, nereikia rūpintis dėl lošimo kortomis, nereikia stengtis įsėsti į autobusą su kuo mažiau žmonių, nereikia kvaršinti galvos, ar parduotuvėje bus mėgstamų batonų. Tokios dienos būdavo kažkokios beprasmiškos, nes Jonui nereikėdavo rūpintis, o pats žinojo esąs rūpestingas. Kažkada jis net atliko testą, kuris neva turėjo padėti jam pasirinkti specialybę, ir testo rezultatai nurodė būti teisininku, slaugu, gydytoju, pedagogu, mat jis nori rūpintis kitais. Testą Jonas atliko po to, kai jau buvo išdirbęs suvirintoju vienuolika metų ir neturėjo menkiausio noro keisti specialybę, todėl savo paties patogumui testą užmiršo.

Vieną dieną, sakykim, liepos 6-ąją, pas Joną netikėtai užsuko kaimynas Rimantas iš dvidešimt trečio buto. Kaimynas Rimantas dirbo policijoje, tvarkydavo įvairius popierius ir nors negaudydavo nusikaltėlių, nedėdavo jiems antrankių, nemušdavo jų lazda, nešaudydavo į juos, vis tiek nevengdavo išgerti kaip kiti, tie tikrieji policininkai. Gerdavo neaišku kodėl, bet tikrai ne dėl sunkaus darbo. Galbūt nesutarė su žmona, galbūt jam gyvenime šiaip kažko stigo, galvodavo apie kaimyną Rimantą Jonas Žiezirba tais kartais, kai šis išgėręs vis nutardavo pas jį užsukti. Ir tą kartą, kai Rimantas užsuko pas Joną Žiezirbą, buvo laisva diena savaitės viduryje, Jonas – sutrikęs ir nežinantis, kuo užsiimti, o dar ir Rimantas užsuko ne vienas, o su degtinėmis buteliu.

– Išgeriam, kaimynėli! Dar niekad nesam gėrė!
– Tai kad nežinau... – mykė Jonas. – Nenoriu kažką.
– Kodėl nenori? – Rimantas ir degtinės butelis spaudė Joną prie sienos.
– Kad aš nelabai geriu, – spyriojosi Jonas.
– O tai ką veikti ruošiesi šiandien? Vis tiek nėra ką veikti, – šypsojosi kaimynas Rimantas, o jo žodžiai strigo kažkur giliai Jonui į galvą.

Iš tiesų – veikti nebuvo ką, Jonas Žiezirba tą puikiai suprato dar ankstyvą rytą, kai prabudęs nuėjo nusišlapinti ir grįžęs į lovą nesėkmingai bandė užmigti. Veikti nebuvo ką, o tasai kaimynas nukrito kaip iš giedro dangaus su pasiūlymu kartu neveikti nieko.

Taigi vyrai susėdo virtuvėje ir išgėrė butelį. Rimantas nusprendė eiti namo, nes jautė kaltę, kad pažadėjo žmonai išsiurbti kilimus, bet to taip ir nepadarė, o Jonas nusprendė palydėti Rimantą namo. Jie išėjo iš buto, Rimantas sunkiai paėjo, tai Jonas jį bandė vesti, tačiau ir jo kojos pynėsi, galva sukosi, tai tiems kaimynams, kurie matė visa tai, buvo neaišku, kuris kuriam padeda eiti.

Kai Jonas paliko Rimantą rymoti prie jo buto durų ir pats lipo žemyn, kelis kartus kluptelėjo, tačiau jam pavyko išsilai-
kyti ant kojų, o kai buvo prie pat savo buto durų, jo dešinė koja stystemė nuo laiptelio ir Jonas pagriuvo. Grindys buvo šaltos, smėlėtos, o Jonui Žiezirbai sukosi galva, ir neaišku, kiek dėl išgerto alkoholio, o kiek dėl to, kad griūdama ją susitrenkė į laiptinės sieną. Išgirdę trenksmą laiptinėje, kaimynai sunerimo ir po mažiau nei minutės kelios didžiausios laiptinės davatkos jau buvo pravėrusios duris: Jono aukštes gyvenantys kaimynai viską stebėjo pro durų akutes. Davatkos iškart nesuprato, kas nutiko Jonui, tačiau greitai kažkas joms pakūždėjo, kad Jonas girtas, taigi jos šaukdamos Joną visai negražiai išvadino: pijokū, alkoholiuku, svolačiumi. Jonas Žiezirba, gulėdamas ant laiptinės grindų, visa tai girdėjo ir norėjo paprieštarauti jį šmeižiančioms kaimynėms, bet pajutęs gerklę kažką kylant į viršų tylėjo ir negalėjo apsiginti. Galiausiai jo nutylėtas protestas ištryško vėmalais jam iš bur-

nos, dėl to davatkos dar garsiau ir baisiau Žiezirbą visaip ėmė vadinti, gąsdino net iškraustymu iš namo, nes dėl jo do-
riems žmonėms esą gyventi neįmanoma. Jonas viso to jau negirdėjo, jam buvo labai gėda dėl visko, jis galvojo, kaip negražiai viskas čia išėjo, o juk niekam blogo nenorėjo, tiesiog bandė kažką praleisti dieną.

Kažkoks kaimynas neapsikentęs davatkų keliamo triukšmo atskubėjo Jonui į pagalbą, pakėlė jį nuo žemės, atidarė buto duris ir įleido vidun, iš geros širdies Joną ir iki lovos nuvedė, paguldė. Žiezirba padėkojo kaimynui ir atsi-
prašė už viską, bet į tai kaimynas nieko neatsakė, ir Jonas suprato, kad taip paprastai kaimynai jam neatleis už sugadintą laisvą dieną. Tada J. Ž. užmigo, o nubudo vėlai vakare. Buvo vienuoliktą valandą vakaro, kai jis, nusiprausęs ir išsikvėpinęs, išėjo į laiptinę su šlapiu skuduru. Visa laimė, kad vėmalų niekas nebuvo išvalęs, nes jeigu būtų išvalęs, tai slapta vis dar būtų pykęs ant Jono, kad va turėjo išvalyti už jį, ir Jonas lengviau atsikvėpė, jausdamas, kad kaimynai nebuvo tokie negailestingi ir leido jam pačiam viską sutvarkyti. Išvalęs vėmalus, Žiezirba grįžo į butą, nusiplovė rankas, išsivalė dantis ir nuėjo miegoti. Diena, nors ir su ne-
sklandumais, visgi greitai praėjo.

Nuo to laiko, kai tik būdavo laisvos dienos savaitės viduryje, Jonas žinodavo, kaip tokias dienas reikia praleisti. Dažniausiai iš vakaro nueidavo ir nusipirkdavo butelį degtinės, nes nenorėdavo, kad žmonės matytų jį perkantį degtinę ryte – labai jau neromantiškai tai atrodytų, labai jau baisiai. Žinoma, net ir pirkdamas degtinę vėlai vakare Jonas Žiezirba galėjo susidurti su pažįstamais žmonėmis, taigi kaskart, eidamas pirkti degtinės, sugalvodavo melą, kurį pasakytų sutiktiems žmonėms. „Sveikas, Algi. Kur einu? Ogi kaimynui sūnus gimė, tai reikia atšvęsti tokią neeilinę dieną“ arba „Negeriu, Maryt, negeriu aš gi, tu žinai. Su kaimynu truputį darbuvo, tai darbą baigė nusprendėm šiek tiek išgerti“ – tokie būdavo dažniausiai pasikartojantys melai. Kituose irgi figūruodavo kaimynas, greičiausiai Rimantas, su kuriuo Jonas ir atrado gėrimo per laisvas šventines dienas naudą. Tiesa ta, kad Jonas niekad nebuvo sutikęs jokių pažįstamų žmonių, kai pirkdavo degtinę vėlais vakarais, ir net tada, kai jau pirkdavo po du butelius (kartais jam vieno neužtek-
davo, nes jeigu gerdamas daug galvodavo, tai gerdavo lėtai – taip ir nepasigerdavo), meluoti jam taip ir neprireikdavo. Grįždavo dėl to ramia sąžine namo, padėdavo degtinės butelį (ar butelius) į šaldytuvą ir nueidavo miegoti. Kitą dieną jau žinodavo, ką veiks ir kaip leis dieną. Reikia paminėti, kad Jonui visad patikdavo turėti planų, planuoti dieną ar dvi į priekį, taigi suplanuotas gėrimas buvo vienas iš tų dalykų, kurie Žiezirbai rodėsi itin logiški ir nuostabūs.

Vienintelis dalykas, kurio J. Ž. bijojo, buvo tas, kad kaimynai gali suprasti, jog jis geria. Bandydamas tam užkirsti kelią, jis iškart nusprendė gerti tik vienas, nekviesti Rimanto ar kokio kito kaimyno, nes tai sumažina galimybę kaimynams sužinoti, ką veikia Jonas Žiezirba šventinėmis dienomis. Ir nors gerti degtinę vienam iš pradžių atrodė ne itin garbingas planas, Jonas po pirmųjų kartų apsiprato ir jam nebeatrodė, kad tai kažkas nenormalaus. Dažnai save pa-
drašindamas jis net pagalvodavo, kad yra už jį labiau nusi-
važiavusių ir morališkai blogesnių žmonių (žudikų, prievartautojų, neištikimų žmonių, gydytojų, imančių kyšius), o jo reti išgėrimai laisvomis dienomis nekenkia aplinkiniams. Kaimynai taip niekad ir nesuuodė, kas vyksta Žiezirbos bute šventinėmis dienomis, o ir šiaip – joks kaimynas nekvaršino sau galvos dėl Jono, išskyrus Veroniką ir dvi davatkas, kurios, kartkartėmis prisimindamos pagriuvusį girtą Joną laiptinėje, pagalvodavo, koks Jonas Žiezirba yra pijokas, alkoholikas ir svolačius.

Galima būtų bandyti sužinoti dar ir daugiau dalykų apie Joną Žiezirbą, tačiau jie jau būtų šalutiniai ir negalėtų mūsų tyrimo papildyti esmine informacija. Mes galime džiaugtis, kad remdamiesi tiriamojo biografija, asmenybės bruožais, visuomenėje išsakijusiais stereotipais ir įvairiomis išvalgomis, sugebėjome išsiaiškinti, kaip Kovo 11-ąją praleido Jonas Žiezirba: vienas gėrė degtinę. Aišku, gali būti, kad degtinės jis negėrė, nes būtent tą Kovo 11-ąją susilaužė koja ir pateko į ligoninę arba taip susidomėjo istorija, jog visą dieną skaitė istorinius veikalus, tačiau tai tik prielaidos, kurių niekaip negalime pagrįsti. Logiškiausia būtų manyti, kad Jonas Žiezirba Kovo 11-ąją vienas gėrė degtinę ir kad mes turime susitaisyti su tuo.

POVILAS ŠKLĖRIUS

Redaktorė: Jūratė Visockaitė.
Kalbos redaktorė: Audrė Kubiliūtė.
Maketas: Zita Remeikienė.
Paveldas: Juozas Šorys.
Direktorius: Zydrūnas Drungilas.
Finansininkė: Danuta Churtasenko.

Savaitraštis išeina penktadieniais.
Leidžiamas nuo 1990 m. vasario 7 d.
Leidžia VšĮ „Šiaurės Atėnų fondas“.
ISSN 1392-7760. 3 spaudos lankai.

Indeksas 0109. Tiražas 1630 egz.
Redakcijos adresas: Mėsinių g. 4,
01133 Vilnius. Telefonas: 261 37 70.

Elektroninis paštas: satenai@takas.lt;
juratevisockaite@gmail.com.
www.culture.lt/satenai; www.satena.lt.

Spausdino UAB „Ukmergės spaustuvė“.
Vasario 16-osios g. 31, 20131 Ukmergė.

„Šiaurės Atėnų“ remia:
Spaudos, radijo ir televizijos
rėmimo fondas (2 lankus).

Redakcijos ir autorių nuomonės
nebūtinai sutampa.

VšĮ „Šiaurės Atėnų fondo“ sąskaita
AB banke „Swedbank“ (kodas 73000)
LT36 7300 0100 0000 7071.

